

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului

Dreptul la alegeri libere

Actualizat la 31 august 2018

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest raport, în format tipărit sau electronic (Web) să contacteze publishing@echr.coe.int pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații privind traducerea în curs de realizare ale ghidurilor de jurisprudență, vă rugăm consultați documentul „Traduceri în curs”.

Prezentul ghid a fost întocmit de Direcția Jurisconsultului Curții și nu obligă Curtea. Poate suferi modificări de formă. Publicat pentru prima dată în mai 2016, prezentul ghid este actualizat periodic, în funcție de evoluția jurisprudenței. Prezenta actualizare a fost finalizată la 31 august 2018.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa www.echr.coe.int (Jurisprudență – Analiză jurisprudențială – Ghiduri privind jurisprudența). Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de twitter al Curții: <https://twitter.com/echrpublication>.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Copyright : Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2018

Cuprins

În atenția cititorilor.....	4
I. Principii generale	5
A. Sens și domeniu de aplicare	5
B. Principii de interpretare.....	6
II. Aspectul activ: dreptul de vot	8
A. Pierderea drepturilor civice	8
B. Cazul particular al deținuților	9
C. Reședința, condiție de acces la dreptul de vot.....	10
1. Votul cetățenilor nerezidenți în teritoriul respectiv	10
2. Cazul particular al anumitor teritorii	11
3. Organizarea materială a alegerilor pentru nerezidenți	12
III. Aspectul pasiv: dreptul de a candida la alegeri	13
A. Imposibilitatea de a candida și ordinea democratică.....	13
B. Importanța contextului istoric	14
C. Organizarea alegerilor	15
1. Garantarea seriozității candidaturilor: regula privind garanția financiară	15
2. Evitarea fragmentării excesive a scenei politice.....	16
D. Alte scopuri legitime	18
E. De la campania electorală	19
F. ... la exercitarea mandatului	20
IV. Procesarea rezultatelor scrutinului	22
V. Contenciosul electoral	23
Lista cauzelor citate	25

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria de ghiduri privind jurisprudența publicate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de aceasta. Prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența în legătură cu art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului (în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”) până la 31 august 2018. Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost aleasă dintre hotărârile și deciziile de principiu, importante și/sau recente*.

Hotărârile și deciziile Curții soluționează nu numai cauzele cu care aceasta a fost învestită, ci servesc, de asemenea, pentru a clarifica, a proteja și a dezvolta normele Convenției; astfel, acestea contribuie la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, CEDO 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interes public, probleme care țin de ordinea publică, ridicând normele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor care sunt părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), nr. 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI].

Prezentul ghid include referințe pentru cuvintele-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele suplimentare. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o [Listă de cuvinte-cheie](#), care provin dintr-un tezaur cuprinzând termeni extrași direct (în cea mai mare parte) din textul Convenției și din protocoalele la aceasta.

[Baza de date HUDOC](#) a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Astfel, căutarea după aceste cuvinte-cheie vă va permite să găsiți un grup de documente având conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în Fișa detaliată a documentului. Veți găsi toate explicațiile necesare în [manualul de utilizare a HUDOC](#).

---

* Jurisprudența citată poate fi într-una din cele două limbi oficiale sau în ambele (franceză și engleză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțate de o Cameră a Curții. Mențiunea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră care nu sunt definitive la data prezentei actualizări sunt marcate cu un asterisc (*).

I. Principii generale

Art. 3 din Protocolul nr. 1 – Dreptul la alegeri libere

„Înaltele Părți contractante se angajează să organizeze, la intervale rezonabile, alegeri libere cu vot secret, în condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ.”

Cuvinte-cheie HUDOC

Dreptul la alegeri libere (P1-3) – Alegeri periodice (P1-3) – Alegeri prin vot secret (P1-3) – Libera exprimare a opiniei poporului (P1-3) – Alegerea corpului legislativ (P1-3) – Vot (P1-3) – Dreptul de a candida la alegeri (P1-3)

A. Sens și domeniu de aplicare

1. „Conform preambulului Convenției, menținerea libertăților fundamentale «se bazează în mod esențial pe un regim politic cu adevărat democratic». Consacrând un principiu caracteristic unui astfel de regim, art. 3 din Protocolul nr. 1 are, prin urmare, o importanță capitală în sistemul Convenției.” (*Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, pct. 47)
2. Art. 3 din Protocolul nr. 1 se referă numai la alegerea corpului legislativ. Însă această expresie nu vizează doar parlamentul național. Este necesară examinarea structurii constituționale a statului respectiv (*Timke împotriva Germaniei*, decizia Comisiei). În general, domeniul de aplicare al art. 3 din Protocolul nr. 1 nu acoperă alegerile locale, cum sunt cele municipale (*Xuereb împotriva Maltei*; *Salleras Llinares împotriva Spaniei*) sau regionale (*Malarde împotriva Franței*). Astfel, Curtea a hotărât că puterea de a emite reglementări și acte administrative care le este recunoscută autorităților locale în multe țări este diferită de competența legislativă vizată de art. 3 din Protocolul nr. 1, deși competența legislativă nu trebuie neapărat înțeleasă ca având în vedere doar parlamentele naționale [*Mótko împotriva Poloniei* (dec.)].
3. Curtea a clarificat interpretarea care trebuie dată noțiunii de „alegeri”, ce determină domeniul de aplicare al art. 3 din Protocolul nr. 1 [*Cumhuriyet Halk Partisi împotriva Turciei* (dec.), pct. 33- 34 și 37-38].
4. Curtea a declarat că, în principiu, un referendum nu intră în domeniul de aplicare al art. 3 din Protocolul nr. 1 [*ibidem*, pct. 33 și 38; *Moochan și Gillon împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 40]. Cu toate acestea, a luat în considerare diversitatea sistemelor electorale din cadrul statelor. Nu a exclus posibilitatea ca un proces democratic considerat „referendum” de un stat să se încadreze în sfera de aplicare a art. 3 din Protocolul nr. 1. În acest scop, procesul respectiv ar trebui să aibă loc „la intervale rezonabile prin alegeri cu vot secret, în condiții care să asigure libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ” (*ibidem*, pct. 42).
5. Curtea a stabilit că imposibilitatea de a primi rezultatele sondajelor de opinie privind intențiile de vot pentru o perioadă de 15 zile înainte de alegeri nu i-a afectat pe reclamânți în calitatea lor de alegători într-un mod suficient de direct încât să se poată considera victime ale încălcării art. 3 din Protocolul nr. 1 în sensul art. 34 din Convenție [*Dimitras și alții împotriva Greciei* (dec.), pct. 30-32].
6. În ceea ce privește alegerile prezidențiale, Curtea a considerat că prerogativele șefului statului nu ar putea, ca atare, să conducă la a considera această funcție un „corp legislativ” în sensul art. 3 din Protocolul nr. 1. Cu toate acestea, nu exclude posibilitatea aplicării art. 3 din Protocolul nr. 1 în privința alegerilor prezidențiale. Dacă s-ar stabili că funcțiile șefului statului respectiv includ inițiativa legislativă și competența de a adopta legi sau includ prerogative extinse de control la adoptarea legilor sau competența de a cenzura principalele organe legislative, s-ar putea argumenta că șeful statului reprezintă un „corp legislativ” în sensul art. 3 din Protocolul nr. 1 [*Boškovski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (dec.); *Brito Da Silva Guerra și Sousa Magno împotriva Portugaliei* (dec.)]. Însă această posibilitate nu a fost exploatată până acum și nu a fost nici măcar menționată în cauzele

ulterioare [*Paksas împotriva Lituaniei* (MC); *Anchugov și Gladkov împotriva Rusiei*, pct. 55-56].

7. Pe de altă parte, Curtea a considerat în repetate rânduri că Parlamentul European este o parte a corpului legislativ în sensul art. 3 din Protocolul nr. 1 [*Matthews împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 45-54; *Occhetto împotriva Italiei* (dec.), pct. 42].

8. În ceea ce privește caracteristicile propriu-zise ale votului, textul art. 3 din Protocolul nr. 1 prevede numai caracterul său liber și secret, ceea ce Comisia Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Comisia”) și ulterior Curtea au reiterat în mod constant (*X. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei din 6 octombrie 1976). Se mai precizează că alegerile trebuie să aibă loc la intervale rezonabile. Statele au o largă marjă de apreciere în acest sens. Totuși, jurisprudența a indicat anumite linii directoare:

„Periodicitatea intervalelor dintre alegerile parlamentare se apreciază prin prisma scopului acestor alegeri, respectiv garantarea faptului că ideile reprezentanților poporului reflectă evoluțiile fundamentale ale opiniei dominante. În principiu, parlamentul trebuie să fie în măsură să elaboreze și să pună în aplicare programe legislative, inclusiv proiecte pe termen lung. Un interval prea scurt între alegeri ar putea împiedica strategiile politice care urmăresc să pună în aplicare dorințele electoratului. Un interval prea lung poate duce la absența reînnoirii reprezentării parlamentare, ceea ce riscă în timp să nu mai corespundă aspirațiilor dominante ale alegătorilor.” (*Timke împotriva Germaniei*, decizia Comisiei)

9. Jurisprudența a dezvoltat apoi cerința universalității votului, care este acum principiul de bază [*X. împotriva Germaniei*, decizia Comisiei; *Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2)* (MC), pct. 59 și 62; *Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, pct. 51]. Pe de altă parte, deși art. 3 din Protocolul nr. 1 implică principiul egalității de tratament a tuturor cetățenilor în exercitarea dreptului lor de vot, nu rezultă de aici că toate buletinele de vot trebuie să aibă o pondere egală în privința rezultatului. Astfel, niciun sistem nu poate elimina fenomenul „voturilor pierdute” [*ibidem*, pct. 54; *Partija „Jaunie Demokrāti” și Partija „Mūsu Zeme” împotriva Letoniei* (dec.)].

10. Cu toate acestea, fiecare alegător trebuie să aibă posibilitatea ca votul său să influențeze alcătuirea corpului legislativ, în caz contrar ar rămâne fără fond dreptul de vot, procesul electoral și, în cele din urmă, ordinea democratică în sine (*Riza și alții împotriva Bulgariei*, pct. 148). Statele beneficiază așadar de o largă marjă de apreciere în modul de organizare a alegerilor. Astfel, o repartizare a circumscripțiilor inegală din punct de vedere al populației nu constituie o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1 cât timp nu afectează acuratețea reflectării voinței poporului (*Bompard împotriva Franței* (dec.)]. În fine, alegerea tipului scrutinului prin care se asigură libera exprimare a opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ – reprezentare proporțională, vot majoritar sau de alt tip – constituie o chestiune în privința căreia fiecare stat beneficiază de o marjă largă de apreciere [*Matthews împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 64].

B. Principii de interpretare

11. Art. 3 din Protocolul nr. 1 diferă de celelalte dispoziții ale Convenției și protocoalelor acesteia prin faptul că garantează anumite drepturi în sensul că obligă statele membre să organizeze alegeri în condiții care să asigure libera exprimare a opiniei poporului, nu un anumit drept sau o anumită libertate. Cu toate acestea, având în vedere lucrările pregătitoare pentru art. 3 din Protocolul nr. 1 și interpretarea acestei clauze în contextul Convenției în ansamblu, Curtea a stabilit că acest articol implică totodată drepturi subiective, printre care dreptul de vot (aspect „activ”) și cel de a candida la alegeri (aspect „pasiv”) [*Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, pct. 48-51; *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), pct. 102].

12. Drepturile respective nu sunt absolute. Există loc pentru „limitări implicite”, iar statelor contractante trebuie să li se acorde o marjă de apreciere în domeniu. Noțiunea de „limitare implicită” care se deduce de la art. 3 din Protocolul nr. 1 este de o importanță majoră când vine vorba de stabilirea legitimității scopurilor urmărite de restrângerile aplicate drepturilor garantate de această dispoziție. Întrucât art. 3 din Protocolul nr. 1 nu este limitat de o listă exactă de „scopuri legitime”, cum sunt cele enumerate la art. 8-11 din Convenție, statele contractante se pot baza, prin urmare, în mod liber, pe un scop care nu este inclus în această listă pentru a justifica o restrângere, cu condiția să se demonstreze compatibilitatea acestui scop cu principiul statului de drept și obiectivele generale ale Convenției în circumstanțele specifice ale cauzei.

13. Noțiunea de „limitare implicită” înseamnă, de asemenea, că Curtea nu aplică criteriile tradiționale de „necesitate” sau „nevoie socială imperioasă” care sunt folosite în cadrul art. 8-11 din Convenție. Atunci când are de examinat chestiuni de conformitate cu art. 3 din Protocolul nr. 1, Curtea se

concentrează, în esență, pe două criterii: verifică, pe de o parte, dacă a existat un tratament arbitrar sau o lipsă de proporționalitate și, pe de altă parte, dacă restrângerea a adus atingere exprimării libere a opiniei poporului. În plus, subliniază necesitatea de a aprecia orice legislație electorală prin prisma evoluțiilor politice din țara respectivă, ceea ce înseamnă că aspectele inacceptabile în cadrul unui sistem pot fi justificate în contextul altuia [*Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, pct. 52; *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), pct. 103-104 și 115].

14. Dreptul de a candida la alegeri (aspectul „pasiv”) poate fi încadrat în cerințe mai stricte decât dreptul de vot (aspectul „activ”). În timp ce criteriul privind aspectul „activ” al art. 3 din Protocolul nr. 1 implică de obicei o apreciere mai largă a proporționalității dispozițiilor legale care interzic unei persoane sau unui grup de persoane dreptul la vot, abordarea adoptată cu privire la aspectul „pasiv” este limitată în esență la a verifica absența arbitrariului în procedurile interne care determină privarea de eligibilitate a unei persoane [*Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), pct. 115; *Melnitchenko împotriva Ucrainei*, pct. 57].

15. În ceea ce privește cine se poate prevala de o presupusă încălcare a acestui aspect „pasiv”, Curtea a recunoscut că, atunci când legislația electorală sau măsurile luate de autoritățile naționale restrâng dreptul candidaților luați individual de a candida la alegeri pe lista unui partid, partidul respectiv poate, în această calitate, să se considere victima unei încălcări a art. 3 din Protocolul nr. 1, independent de candidații săi [*Partidul Laburist Georgian împotriva Georgiei*, pct. 72- 74; *Riza și alții împotriva Bulgariei*, pct. 142].

16. În plus, atunci când examinează sistemul electoral al unei țări – aspectul activ sau pasiv –, Curtea ia în considerare diversitatea contextelor istorice ale statelor. Aceste contexte diferite pot astfel să ducă la acceptarea divergențelor din normele de drept electoral de la o țară la alta, dar și să explice evoluția nivelului de exigență în funcție de perioadele examinate.

17. În fine, art. 3 din Protocolul nr. 1 se referă la etapele postelectorale, care includ numărarea voturilor, precum și înregistrarea și transferul rezultatelor votului. De aici rezultă pentru stat o obligație pozitivă de a încadra cu atenție procedurile prin care se colectează, se calculează și se înregistrează rezultatele alegerilor (*Davydov și alții împotriva Rusiei*, pct. 284-285).

II. Aspectul activ: dreptul de vot

18. Aspectul „activ” poate suferi limitări. Aici, ca și în orice alt domeniu sub incidența art. 3 din Protocolul nr. 1, statele membre beneficiază de o anumită marjă de apreciere care diferă în funcție de context. De exemplu, este posibilă stabilirea unei vârste minime pentru a avea certitudinea că participanții la procesul electoral sunt suficient de maturi [*Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2)* (MC), pct. 62].

19. Cu toate acestea, controlul exercitat este un control de proporționalitate destul de amănunțit. Marja de apreciere recunoscută statelor nu poate avea efectul de a interzice anumitor persoane sau anumitor grupuri să ia parte la viața politică a țării, inclusiv prin desemnarea membrilor corpului legislativ [*Aziz împotriva Ciprului*, pct. 28; *Tănase împotriva Moldovei* (MC), pct. 158]. În cauza *Aziz împotriva Ciprului*, Curtea s-a pronunțat asupra interdicției aplicate membrilor comunității cipriote turce de a vota la alegerile parlamentare. Curtea a considerat că, din cauza situației anormale existente în Cipru începând din 1963 și a vidului legislativ, reclamantul, în calitate de membru al comunității cipriote turce cu domiciliul în Republica Cipru, a fost lipsit de orice posibilitate de a-și exprima opinia în cadrul alegerii membrilor Camerei Reprezentanților. Prin urmare, însăși esența dreptului său de vot a fost încălcată. Curtea a constatat, de asemenea, o vădită inegalitate de tratament în exercitarea dreptului de vot între membrii comunității cipriote turce și cei ai comunității cipriote grecești. Prin urmare, a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1, individual dar și combinat cu art. 14 din Convenție.

20. În plus, se observă că plângeri legate de alegeri care nu intră sub incidența domeniului de aplicare al art. 3 din Protocolul nr. 1 pot fi formulate, după caz, în temeiul altor articole din Convenție. Astfel, în cauza *Mótko împotriva Poloniei*, reclamantul s-a aflat în imposibilitatea de a vota la alegerile pentru consiliile municipale, consiliile raionale și adunările regionale. Secția de votare nu era accesibilă persoanelor cu scaune cu rotile și nu era permisă scoaterea unui buletin de vot în afara sediului secției de votare. Curtea a considerat că nu putea fi exclus că faptul că administrația nu i-a asigurat acces corespunzător la secția de votare reclamantului, care dorea să trăiască o viață activă și putea să stârnească sentimente de umilire și suferință de natură să aducă atingere autonomiei persoanei respective și, în consecință, calității vieții sale private. Prin urmare, Curtea a acceptat ipoteza că, în astfel de circumstanțe, art. 8 este aplicabil.

A. Pierderea drepturilor civice

21. În cazul în care o persoană sau un grup de persoane pierde dreptul de vot, Curtea acordă o atenție deosebită. Privarea de dreptul de vot trebuie să aibă un scop legitim, dar să corespundă totodată unei mari cerințe de proporționalitate. Curtea a examinat astfel mai multe cauze în care privarea de dreptul de vot se înscrisa în cadrul unei anchete penale. Obiectul cauzei *Labita împotriva Italiei* (MC) l-a constituit pierderea temporară și automată a drepturilor civile în cazul suspiciunii de apartenență la mafie. Curtea a acceptat argumentul că o astfel de măsură urmărea un scop legitim. Cu toate acestea, luând în considerare faptul că măsura a fost aplicată abia după achitarea reclamantului, a considerat că nu exista nicio dovadă concretă care să justifice bănuiala privind apartenența la mafie și că măsura în litigiu a fost, prin urmare, disproporționată. În cauza *Vito Sante Santoro împotriva Italiei*, reclamantul a fost privat, la rândul său, de dreptul de vot pentru o perioadă limitată de timp ca urmare a faptului că a fost pus sub supravegherea poliției. Cu toate acestea, trecuseră mai mult de 9 luni de zile între ordonanța de punere sub supraveghere și radierea din listele electorale. Prin urmare, reclamantul a fost împiedicat să voteze în două alegeri, ceea ce nu s-ar fi întâmplat dacă măsura ar fi fost aplicată imediat. Cu toate acestea, Guvernul nu a indicat niciun motiv pentru a justifica întârzierea respectivă. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1.

22. Problema pierderii unor drepturi civice nu se ridică doar în context penal. Cauza *Albanese împotriva Italiei* a avut ca obiect suspendarea exercitării drepturilor electorale ale reclamantului pe întreaga durată a procedurii insolvenței îndreptate împotriva sa. Curtea a subliniat că procedura insolvenței nu aparține dreptului penal, ci dreptului civil, și nu implica nicio noțiune de dol sau fraudă din partea debitorului. Limitarea drepturilor sale electorale ale acestuia a urmărit așadar un scop în esență punitiv. Prin urmare, măsura a avut doar scopul de a-l înjosi pe debitor și a constituit un blam moral pentru simplul fapt de a fi insolubil, deși fără nicio vină. Curtea a concluzionat că această măsură nu urmărea un scop legitim în

sensul art. 3 din Protocolul nr. 1.

23. Curtea a trebuit, de asemenea, să examineze privarea de dreptul de vot ca urmare a plasării sub tutelă parțială. În cauza *Alajos Kiss împotriva Ungariei*, Curtea a considerat că o astfel de măsură ar putea urmări un scop legitim, cel de a garanta că la afacerile publice participă numai cetățenii capabili să aprecieze consecințele deciziilor lor și să ia decizii conștiente și judicioase. Cu toate acestea, interzicerea dreptului de vot a fost aplicată în mod automat și general, fără a lua în considerare capacitățile reale ale persoanei protejate și fără a face diferența între tutelă totală sau parțială. Curtea a declarat că este discutabil faptul de a trata persoanele cu dizabilități intelectuale sau psihice ca un singur grup și că limitarea drepturilor acestora ar trebui să facă obiectul unui control strict. Curtea a concluzionat că retragerea dreptului de vot, fără o evaluare judiciară individualizată a situației celor interesați, nu era proporțională cu scopul urmărit.

B. Cazul particular al deținuților

24. În general, deținuții beneficiază în continuare de toate drepturile și libertățile fundamentale garantate de Convenție, cu excepția dreptului la libertate în cazul în care o deținere legală intră expres în domeniul de aplicare al art. 5 din Convenție [*Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2)* (MC), pct. 69]. Drepturile garantate de art. 3 din Protocolul nr. 1 nu fac excepție. Prin urmare, nu se pune problema ca un deținut să fie decăzut din drepturile pe care i le garantează Convenția pentru simplul motiv că este privat de libertate ca urmare a unei condamnări. Acest lucru nu exclude luarea de măsuri pentru protejarea societății împotriva activităților care urmăresc distrugerea drepturilor și libertăților prevăzute în Convenție.

25. Art. 3 din Protocolul nr. 1 nu exclude așadar restrângerea drepturilor electorale ale unei persoane care, de exemplu, a săvârșit abuzuri grave în exercitarea unor funcții publice sau al cărei comportament amenința să submineze statul de drept sau bazele democrației. Cu toate acestea nu trebuie să se recurgă ușor la măsura riguroasă pe care o constituie interzicerea dreptului la vot; de altfel, principiul proporționalității necesită existența unei legături perceptibile și suficiente între sancțiune și comportament, precum și situația persoanei afectate [*Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2)* (MC), pct. 71].

26. Pierderea drepturilor politice în cazul unei persoane private de libertate poate așadar să îndeplinească scopuri legitime precum prevenirea faptelor penale, consolidarea sensului civic și respectarea statului de drept, dar și buna funcționare și menținerea democrației. Cu toate acestea, o astfel de măsură nu poate fi impusă în mod automat, căci în caz contrar ar intra în conflict cu cerința de proporționalitate.

27. Statele pot decide să lase instanței aprecierea proporționalității unei măsuri de restrângere a dreptului de vot al deținuților condamnați ori introducerea în legislație de dispoziții care stabilesc circumstanțele în care se poate aplica o astfel de măsură. În a doua ipoteză, legiuitorul însuși este cel care stabilește un echilibru între interesele concurente pentru a evita orice interdicție generală, automată și cu aplicare nediferențiată. Prin urmare, doar interzicerea dreptului de vot în absența unei hotărâri judecătorești *ad hoc* precum în speță nu atrage după sine încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1 [*Scoppola împotriva Italiei (nr. 3)* (MC), pct. 102].

28. În cauza *Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2)* (MC), Curtea a constatat o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1 deoarece interzicerea votului a fost aplicată în mod automat și general tuturor persoanelor aflate în executarea unei pedepse privative de libertate. A afectat 48 000 de deținuți, ceea ce reprezintă un număr mare, și a vizat toate tipurile de pedepse cu închisoarea, inclusiv cele cu durate de la o zi până la detențiunea pe viață și infracțiunile cu grade mergând de la fapte relativ minore până la cele mai grave. În plus, nu a existat o legătură directă între faptele comise de o persoană și interzicerea dreptului de vot. De asemenea, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1 în cauza *Söyler împotriva Turciei* în care restrângerea dreptului de vot al persoanelor condamnate la pedeapsa închisorii a avut o întindere și un impact și mai mare deoarece au fost aplicate chiar și celor care nu își executau pedepsele cu închisoarea. În cauza *Frodl împotriva Austriei*, interzicerea dreptului de vot nu viza în mod sistematic toți deținuții, ci doar pe cei care au fost condamnați la pedepse mai mari de un an pentru infracțiuni săvârșite cu intenție. Cu toate acestea, nu exista nicio legătură între aplicarea automată a măsurii contestate și comportamentul persoanei și circumstanțele cauzei. Prin urmare, Curtea a concluzionat că interzicerea dreptului de vot nu este proporțională cu scopurile urmărite.

29. În cauza *Scoppola împotriva Italiei (nr. 3)* (MC), cu toate acestea, Curtea a trebuit să ia în considerare interzicerea dreptului de vot aplicată persoanelor condamnate pentru anumite infracțiuni bine stabilite sau la o pedeapsă privativă de libertate cu o durată mai mare decât limita stabilită de lege. Legiuitorul a avut grijă să adapteze utilizarea acestei măsuri în funcție de particularitățile fiecărei cauze. Acesta a adaptat, de asemenea, durata măsurii interdicției în funcție de pedeapsa impusă și astfel, indirect, de gravitatea infracțiunii. Numeroși deținuți condamnați și-au păstrat posibilitatea de a vota în alegerile legislative. În plus, acest sistem era completat de posibilitatea oferită deținuților cărora le-a fost interzis dreptul de vot de a obține restabilirea acestui drept. Sistemul italian nu prezenta așadar o rigiditate excesivă. Prin urmare, Curtea a concluzionat că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

30. Trebuie remarcat totuși că deținuții trebuie să demonstreze că au fost efectiv împiedicați să voteze pentru a putea constata o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1. Nu este suficient ca aceștia să invoce detenția *a priori* deoarece evenimente precum liberarea anticipată, internarea într-un spital de psihiatrie etc. pot surveni înainte de desfășurarea alegerilor. Astfel de cereri sunt așadar declarate inadmisibile ca fiind vădit nefondate [*Dunn și alții împotriva Regatului Unit* (dec.)].

31. În plus, Curtea nu a considerat niciodată oportun să indice statelor măsurile necesare să pună capăt încălcărilor cauzate de interzicerea dreptului de vot al deținuților. Cel mult a putut să indice un calendar (*Greens și M. T. împotriva Regatului Unit*, pct. 120). Pe de altă parte, statele nu pot să invoce complexitatea procedurii care ar fi necesară pentru a modifica legislația aflată la originea încălcării. În cauza *Anchugov și Gladkov împotriva Rusiei*, Curtea a luat act de argumentul că interdicția a fost impusă printr-o dispoziție din Constituție care nu putea fi modificată de Parlament și nu putea fi revizuită decât prin adoptarea unei noi Constituții, ceea ce ar fi implicat o procedură deosebit de complexă. Totuși, Curtea a reamintit că, în esență, autoritățile erau libere să aleagă, sub supravegherea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, mijloacele care trebuiau folosite pentru a aduce legislația în conformitate cu Convenția. Guvernelor le este permis să exploreze toate căile posibile pentru a garanta respectarea art. 3 din Protocolul nr. 1, inclusiv prin intermediul unei anumite forme de proces politic sau prin interpretarea Constituției în conformitate cu Convenția (pct. 111).

32. În fine, în decizia *Moohan și Gillon împotriva Regatului Unit*, deținuții condamnați s-au plâns că nu au reușit să voteze în cadrul referendumului privind independența Scoției din 2014. Considerând că art. 3 din Protocolul nr. 1 nu este aplicabil unei astfel de consultări populare, Curtea a respins cererea acestora.

C. Reședința, condiție de acces la dreptul de vot

1. Votul cetățenilor nerezidenți în teritoriul respectiv

33. Într-o serie de cauze începând din 1961, Comisia a declarat inadmisibile, ca vădit nefondate, capetele de cerere întemeiate pe restrângerea dreptului de vot pe baza unui criteriu de reședință [a se vedea deciziile Comisiei *X. și alții împotriva Belgiei*; *X. împotriva Regatului Unit* (11 decembrie 1976); *X. împotriva Regatului Unit* (28 februarie 1979); *X. împotriva Regatului Unit* (13 mai 1982); *Polacco și Garofalo împotriva Italiei*; *Luksch împotriva Germaniei*].

34. Ulterior, Curtea a reiterat compatibilitatea dintre art. 3 din Protocolul nr. 1 și impunerea unei obligații de reședință. Câteva motive în justificarea acesteia:

- în primul rând, presupunerea că un cetățean nerezident este preocupat mai puțin direct sau mai puțin constant de problemele cotidiene ale țării sale și le cunoaște mai puțin;
- în al doilea rând, candidaților la alegerile parlamentare le este mai greu să prezinte diversele probleme electorale cetățenilor din străinătate, iar aceștia au o mai mică influență asupra selectării candidaților sau a stabilirii programelor lor electorale;
- în al treilea rând, legătura strânsă dintre dreptul de vot în alegerile parlamentare și faptul că cineva este direct afectat de actele organelor politice alese astfel; și,
- al patrulea, preocuparea legitimă a legiuitorului de a limita influența cetățenilor care locuiesc în străinătate asupra alegerilor ce se referă la chestiuni care, deși cu siguranță fundamentale, îi afectează în primul rând pe cei care locuiesc în țară.

35. Chiar dacă persoana în cauză nu și-a putut rupe legăturile cu țara de origine și chiar dacă unele dintre Curtea Europeană a Drepturilor Omului

elementele de mai sus nu i se pot aplica, legea nu poate lua întotdeauna în considerare fiecare caz individual, ci trebuie să precizeze o regulă generală [*Hilbe împotriva Liechtensteinului* (dec.); *Doyle împotriva Regatului Unit* (dec.); *Shindler împotriva Regatului Unit*, pct. 105].

36. Astfel, Curtea a considerat neîntemeiate cererile cetățenilor care și-au părăsit țara de origine [*Hilbe împotriva Liechtensteinului*(dec.)]. În două cauze, a luat în considerare faptul că nerezidenții puteau să voteze în alegerile naționale timp de 15 ani de la emigrarea lor și că acest drept se restabilește oricum dacă persoanele respective se întorceau să trăiască în țara lor de origine; Curtea a concluzionat așadar că măsura nu era disproporționată (*Doyle împotriva Regatului Unit* (dec.); *Shindler împotriva Regatului Unit*, pct. 108). De asemenea, Curtea a considerat relevant faptul că Parlamentul a încercat, în diferite ocazii, să stabilească un echilibru între interesele concurente și a dezbătut în detaliu chestiunea drepturilor de vot ale nerezidenților; evoluția opiniilor din parlament se reflectă, de altfel, în modificările aduse perioadei de reședință de când s-a creat posibilitatea de vot pentru alegătorii rezidenți în străinătate (*ibidem*, pct. 117).

37. În cauza *Shindler împotriva Regatului Unit*, Curtea a remarcat atenția sporită acordată la nivel european problemelor legate de migrație din punct de vedere al participării politice în țara de origine și în țara de reședință. Cu toate acestea, a considerat că niciunul dintre documentele examinate nu făcea posibilă concluzia că, în stadiul actual al dreptului, statele erau obligate să acorde nerezidenților acces nelimitat la dreptul de vot. În mod similar, deși exista o tendință clară în legislația și practica statelor membre de a permite votul nerezidenților și o majoritate considerabilă de state au fost în favoarea unui drept nelimitat, încă nu se putea constata existența unei abordări comune sau a unui consens în favoarea unui drept de vot nelimitat pentru nerezidenți. Prin urmare, Curtea a concluzionat că, deși ar putea fi necesar să țină sub supraveghere acest aspect, statele păstrau o largă marjă de apreciere în acest domeniu (pct. 109-115).

2. Cazul particular al anumitor teritorii

38. În cauza *Py împotriva Franței*, Curtea a reiterat ideea unei legături suficient de puternice între potențialul votant și teritoriul în cauză. Unui cetățean francez de origine din metropolă dar care trăia în Noumea i s-a interzis dreptul de a vota în alegerile pentru Congresul Noii-Caledonii pe motiv că nu a dovedit că avea cel puțin 10 ani de reședință în teritoriu. Curtea a constatat că limitările de durată pentru reședință răspundeau preocupării de a garanta că respectivele consultări reflectă voința populației „interesate” și că rezultatul nu este afectat de un vot masiv din partea grupurilor care sunt recent sosite în teritoriu și care nu au legături puternice acolo. În plus, limitarea dreptului de vot a fost consecința directă și necesară a înființării cetățeniei caledoniene. Reclamantul nu era afectat de actele organelor politice ale Noii Caledonii în aceeași măsură ca cetățenii rezidenți. În consecință, condiția privind reședința era justificată și urmarea un scop legitim. Istoria și statutul Noii Caledonii – etapă de tranziție înainte de suveranitate deplină și parte din procesul de autodeterminare – au fost considerate „necesități locale” care pot justifica o cerință atât de importantă cum ar fi cei 10 ani de ședere, această condiție fiind de altfel un element esențial în atenuarea conflictului sângeros.

39. Cauza *Sevinger împotriva Țărilor de Jos* a avut ca obiect imposibilitatea persoanelor cu reședința în insula Aruba, care beneficiază de o anumită autonomie, de a vota în alegerile pentru Parlamentul olandez. În schimb, aceștia puteau vota în alegerile pentru parlamentul insulei, care trimite delegați în Parlamentul Țărilor de Jos. Curtea a constatat că cetățenii olandezi cu reședința în Aruba ar putea influența în acest fel deciziile Adunării Deputaților și că, în plus, deciziile adoptate de Parlamentul Țărilor de Jos nu îi afectau în același mod ca pe rezidenții din Țările de Jos. De asemenea, a respins capătul de cerere formulat în temeiul art. 14 combinat cu art. 3 din Protocolul nr. 1, considerând că rezidenții din Aruba erau singurii care puteau vota pentru Parlamentul insulei și, prin urmare, nu erau într-o situație similară cu cea a altor cetățeni olandezi.

40. În ceea ce privește organizarea geografică și teritorială a alegerilor pe teritoriul statului în cauză, Curtea a admis că obligațiile impuse alegătorului de a face cerere pentru radierea sa din vechea listă electorală și pentru înscrierea sa într-o nouă listă urmărea aceste scopuri legitime: de a asigura întocmirea listelor electorale în condiții de timp și de control corespunzătoare, de a permite buna desfășurare a operațiunilor de vot și de a evita fraudele. Aceasta a considerat că obligația de a respecta formalitățile de ștergere și apoi de înscriere într-o nouă listă electorală în termenul prevăzut de lege

făcea parte din exercitarea marjei largi de apreciere a statului în acest sens (*Benkaddour împotriva Franței*).

3. Organizarea materială a alegerilor pentru nerezidenți

41. Art. 3 din Protocolul nr. 1 nu impune statelor obligația de a introduce un sistem de exercitare a dreptului de vot în străinătate pentru cetățenii expatriați. În cauza *Sitaropoulos și Giakoumopoulos împotriva Greciei* (MC), reclamantii s-au plâns că, în lipsa oricărei reglementări în acest sens, nu și-au putut exercita dreptul de a vota din țara lor de expatriere (Franța), deși Constituția țării lor de origine (Grecia) prevedea această posibilitate. Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1 în sensul că perturbările de natură financiară, familială și profesională pe care le-ar fi suferit reclamantii dacă ar fi trebuit să se prezinte în țara lor de origine pentru a vota nu par atât de disproporționate încât să aducă atingere dreptului lor de vot.

42. Pe de altă parte, în cazul în care legislația națională prevede un astfel de sistem, pot apărea obligații specifice, în special obligația de a organiza alegeri pe teritoriul străin, dacă este necesar. În cauza *Riza și alții împotriva Bulgariei*, Curtea a afirmat că nu trebuie uitat faptul că organizarea unor noi alegeri pe teritoriul unei alte țări suverane, chiar și într-un număr limitat de secții de votare, ar putea să întâmpine dificultăți diplomatice sau operaționale și să implice costuri suplimentare. Cu toate acestea, a considerat că desfășurarea de noi alegeri, într-o secție de votare în care s-au constatat indicii serioase de nereguli în procesul electoral săvârșite de comisia electorală în ziua alegerilor, ar fi făcut posibilă concilierea scopului legitim de anulare a rezultatelor alegerilor, respectiv păstrarea legalității procesului electoral, cu drepturile subiective ale alegătorilor și ale candidaților la alegerile parlamentare.

43. Cauza *Oran împotriva Turciei* a avut ca obiect imposibilitatea alegătorilor turci nerezidenți de a vota pentru candidații independenți în secțiile de votare din punctele vamale. Voturile exprimate în aceste condiții nu puteau fi acordate decât partidelor politice. Această limitare era justificată de imposibilitatea de a repartiza alegătorii expatriați unei circumscripții. Curtea a considerat că limitarea trebuia evaluată ținând seama de restrângerile generale admise la exercitarea dreptului de vot de către expatriați și, în special, preocuparea legitimă a legiuitorului de a limita influența cetățenilor cu reședința în străinătate asupra unor alegeri care se referă la probleme ce afectează în primul rând persoanele care locuiesc în țară. În acest scop, trebuia adăugat rolul jucat de partidele politice, singurele formațiuni capabile să accedă la conducere, care au posibilitatea de a exercita influență asupra întregului regim din țările lor. Mai mult, limitarea a urmărit alte două scopuri legitime: consolidarea pluralismului democratic evitând totodată o fragmentare excesivă a candidaturilor și întărirea exprimării opiniei poporului cu privire la alegerea corpului legislativ. În consecință, limitarea reflecta preocuparea legitimă a legiuitorului de a asigura stabilitatea politică a țării și a guvernului care va fi responsabil pentru conducerea ei la încheierea alegerilor. Prin urmare, nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

III. Aspectul pasiv: dreptul de a candida la alegeri

44. La fel ca aspectul „activ”, aspectul „pasiv”, și anume dreptul de a candida la alegeri, s-a dezvoltat pe cale jurisprudențială. Curtea a declarat astfel că dreptul de a candida este „inerent noțiunii de regim cu adevărat democratic” (*Podkolzina împotriva Letoniei*, pct. 35). Controlul exercitat de Curte în legătură cu acest aspect al art. 3 din Protocolul nr. 1 este, totuși, mai puțin strict decât în privința dreptului de vot : controlul de proporționalitate este mai puțin aprofundat. Statele beneficiază așadar de o marjă de apreciere mai largă în ceea ce privește aspectul „pasiv” (*Etxeberria și alții împotriva Spaniei*, pct. 50; *Davydov și alții împotriva Rusiei*, pct. 286).

45. Cu toate acestea, interzicerea discriminării, prevăzută la art. 14 din Convenție, rămâne aplicabilă în egală măsură. În acest context, deși marja de apreciere recunoscută de obicei statelor în domeniul dreptului de a candida la alegeri este largă, în cazul în care diferența de tratament se bazează pe rasă, culoare sau origine etnică, noțiunea de justificare obiectivă și rezonabilă se interpretează cât se poate de strict [*Sejdić și Finci împotriva Bosniei-Herțegovinei* (MC), pct. 44].

46. În cauza *Sejdić și Finci împotriva Bosniei-Herțegovinei* (MC), Curtea a examinat o normă de excludere în sensul că cei care doreau să poată candida la alegerile pentru Camera Popoarelor din Bosnia și Herțegovina trebuiau să declare apartenența la unul dintre „popoarele constitutive”. Potențialii candidați care refuzau să declare o astfel de apartenență nu puteau așadar să candideze. Curtea a observat că această normă de excludere urmărea cel puțin un scop compatibil în linii mari cu obiectivele generale ale Convenției, și anume restabilirea păcii. Când au fost adoptate dispozițiile constituționale în litigiu, în teritoriul respectiv era în vigoare un acord de încetare a focului foarte fragil. Dispozițiile în discuție urmăreau să pună capăt unui conflict brutal marcat de acte de genocid și de epurare etnică. Natura conflictului a fost de așa natură încât aprobarea „popoarelor constitutive” (bosniaci, croați și sârbi) era necesară pentru a asigura pacea. Acest lucru ar putea explica, fără a justifica în mod necesar, absența reprezentanților altor comunități (printre care comunitățile locale de romi și evrei) la negocierile de pace și preocuparea negociatorilor de a asigura egalitatea efectivă între „popoarele constitutive” în această societate post-conflict. Cu toate acestea, au existat evoluții pozitive semnificative în Bosnia-Herțegovina ulterior Acordului de la Dayton. În plus, prin ratificarea fără rezerve a Convenției și a protocoalelor sale, statul pârât a fost de acord să respecte normele relevante. De asemenea, Curtea a concluzionat că menținerea în continuare a imposibilității reclamanților, de origine romă sau evreiască, de a candida la alegeri nu se baza pe o justificare obiectivă și rezonabilă și, prin urmare, era contrară art. 14 din Convenție combinat cu art. 3 din Protocolul nr. 1.

47. În cauza *Zornić împotriva Bosniei-Herțegovinei*, din aceleași motive, a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1 privind neeligibilitatea reclamantei pentru Camera Popoarelor și pentru președinție. Constatând o întârziere nejustificată în executarea hotărârii *Sejdić și Finci împotriva Bosniei-Herțegovinei* (MC) și faptul că încălcarea constatată în această cauză a fost rezultatul ei direct, Curtea s-a pronunțat în temeiul art. 46 din Convenție. Aceasta a constatat că, la 18 ani după conflictul tragic care a devastat Bosnia-Herțegovina, a venit momentul să se adopte un sistem politic capabil să ofere tuturor cetățenilor acestei țări dreptul de a candida la președinția țării și la Camera Popoarelor fără deosebire bazată pe etnie (*Zornić împotriva Bosniei-Herțegovinei*, pct. 43).

48. În cauza *Tănase împotriva Moldovei* (MC), Curtea s-a pronunțat asupra problemei dublei cetățenii, însă numai în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1. Aceasta a constatat existența unui consens potrivit căruia, în cazul în care se permite cetățenia multiplă, deținerea mai multor cetățenii nu ar trebui să constituie motiv de neeligibilitate pentru funcția de deputat, chiar dacă populația are diversitate etnică, iar numărul deputaților cu cetățenie multiplă riscă să fie ridicat.

A. Imposibilitatea de a candida și ordinea democratică

49. În cazul limitărilor aplicate dreptului de a candida la alegeri, protejarea ordinii democratice este unul dintre scopurile compatibile cu principiul statului de drept și cu obiectivele generale ale Convenției.

50. Cu toate acestea, pentru a fi compatibilă cu Convenția, respingerea unei candidaturi trebuie să fie în primul rând legală, și anume să fie în special prevăzută de lege. În cauza *Dicle și Sadak împotriva Turciei*, reclamanții, deputații unui partid politic dizolvat, au fost condamnați la pedepse severe cu închisoarea pentru apartenența la o organizație ilegală. În urma unei hotărâri a Curții Europene, procesul lor a fost

redeschis. Cu toate acestea, candidatura lor la alegerile parlamentare a fost respinsă pe motiv că nu și-au executat pedeapsa în totalitate. În cadrul examinării sale în temeiul art. 6 § 2 din Convenție, Curtea a constatat că din deciziile naționale reieșea că, în urma redeschiderii procesului, cauza trebuia judecată ca și cum ar fi fost judecată pentru prima dată. Curtea a concluzionat că menținerea condamnării inițiale în cazierul judiciar ale reclamanților și respingerea ulterioară a candidaturii lor nu erau prevăzute de lege și că, prin urmare, a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

51. În cauza *Etxeberria și alții împotriva Spaniei*, candidaturile reclamanților au fost anulate pe motiv că scopul lor era de a continua activitățile a trei partide anterior declarate ilegale și dizolvate pe motivul susținerii violenței și activităților organizației teroriste ETA. Curtea a considerat că autoritățile naționale aveau numeroase probe care să le permită să concluzioneze că grupările electorale în cauză doreau să continue activitățile partidelor politice respective. În plus, Curtea Supremă și-a bazat decizia pe elemente suplimentare față de programul electoral al grupărilor respective, iar autoritățile au luat decizia de a anula candidaturile în mod individualizat. În plus, după o examinare în contradictorie în cadrul căreia grupările au putut să prezinte observații, instanțele naționale au constatat fără echivoc o legătură cu partidele politice declarate ilegale. În cele din urmă, contextul politic din Spania, și anume prezența unor partide politice cu caracter separatist în cadrul organelor de guvernare ale anumitor comunități autonome, în special în Țara Bascilor, dovedește că măsura în litigiu nu corespundea unei intenții de a interzice orice manifestare a ideilor separatiste. În consecință, Curtea a concluzionat că restrângerea în litigiu a fost proporțională cu scopul legitim urmărit.

52. Cu toate acestea, deși este mai puțin strict decât în privința aspectului activ al art. 3 din Protocolul nr. 1, controlul Curții asupra aspectului pasiv nu este totuși inexistent. În special, controlul de proporționalitate, deși relativ flexibil, este real. Curtea a constatat, în special, o serie de încălcări ale art. 3 din Protocolul nr. 1 din cauza caracterului disproporționat al sancțiunilor aplicate unor aleși după ce partidele lor politice au fost dizolvate pe motivul nerespectării integrității teritoriale și unității statului ori al menținerii caracterului laic al sistemului politic.

53. Este important de observat că, în general, cauzele având ca obiect interzicerea partidelor politice din cauza incompatibilității programului lor cu principiile democratice sunt examinate în raport cu art. 11 (libertatea de întrunire și de asociere) din Convenție. În acest caz, art. 3 din Protocolul nr. 1 este considerat secundar și nu ridică o problemă separată [*Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei* (MC); *Linkov împotriva Republicii Cehe*; *Partidul Naționalist Basc - Organizația Regională Iparralde împotriva Franței*].

B. Importanța contextului istoric

54. Deși își au originea într-o preocupare comună – de a asigura independența reprezentanților aleși, dar și libertatea alegătorilor – Curtea admite că criteriile de eligibilitate diferă în funcție de factori istorici și politici specifici fiecărui stat. Multitudinea de situații prevăzute în constituțiile și legile electorale ale multor state membre ale Consiliului Europei demonstrează diversitatea posibilelor abordări în acest domeniu. În sensul aplicării art. 3 din Protocolul nr. 1, orice lege electorală trebuie așadar să fie examinată în funcție de evoluția politicii țării respective [*Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei*, pct. 54; *Podkolzina împotriva Letoniei*, pct. 33; *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), pct. 106].

55. În cauza *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), reclamanta era membră a unui partid aflat la originea unei tentative de lovitură de stat în 1991. Ulterior, candidatura sa la alegeri a fost respinsă de mai multe ori din cauza activităților sale împreună cu partidul respectiv, continuate ulterior tentativei de lovitură de stat. Curtea a considerat că fosta poziție a reclamantei în partid, combinată cu comportamentul său în timpul tentativei de lovitură de stat, putea totuși justifica împiedicarea acesteia să se prezinte la alegerile parlamentare. Deși o astfel de restrângere nu ar putea fi acceptată, de exemplu, într-o țară cu un cadru de instituții democratice stabilit de zeci de ani sau de secole, aceasta ar putea fi considerată acceptabilă în Letonia, având în vedere contextul istorico-politic și amenințarea la adresa noii ordini democratice. Cu toate acestea, Curtea a adăugat că Parlamentul Lituaniei avea obligația de a asigura supravegherea permanentă a restrângerii în litigiu, pentru a-i pune capăt într-un termen scurt. Această concluzie era cu atât mai justificată în lumina stabilității sporite de care beneficiază acum Letonia, în special datorită integrării sale depline în structura europeană. Prin urmare, orice inacțiune a corpului legislativ leton în această privință ar putea determina Curtea să își reconsidere concluzia (pct. 132-135).

56. Ulterior, Curtea a subliniat din nou importanța trecerii timpului și necesitatea reevaluării legislației Curtea Europeană a Drepturilor Omului 14/31 Actualizare: 31.08. 2018

privind legile lustrăției. În cauza *Ādamsons împotriva Letoniei*, reclamantului, fost prim-ministru, i s-a respins candidatura pe motiv că a fost agent KGB în trecut. Curtea a confirmat concluziile sale privind contextul istoric al țării. Cu toate acestea, a adăugat că, în timp, simpla suspiciune generală față de un grup de persoane nu mai era suficientă, iar autoritățile trebuiau să furnizeze argumente și probe suplimentare pentru a justifica o astfel de respingere. Legea aplicată în speță era pentru foștii agenți ai KGB. Având în vedere diversitatea funcțiilor acestui organ, noțiunea era prea vastă. În aceste condiții, nu mai era suficient doar să se constate că persoana în cauză făcuse parte din grupul respectiv. Deoarece acest grup a fost definit prea larg, o restrângere a drepturilor electorale ale membrilor lui ar fi trebuit să urmeze o abordare individualizată pentru a ține seama de comportamentul lor real. Necesitatea acestei individualizări a devenit tot mai importantă odată cu trecerea timpului. Reclamantul nu a fost niciodată acuzat că ar fi fost implicat în mod direct sau indirect în faptele rele ale regimului totalitar și nici în vreun act care să poată dovedi opoziție sau ostilitate față de restabilirea independenței Letoniei și a ordinii sale democratice. Mai mult decât atât, acesta a fost declarat neeligibil în mod oficial foarte târziu, după 10 ani de carieră militară și politică remarcabilă în Letonia restaurată. Astfel, doar motivele cele mai convingătoare ar putea justifica neeligibilitatea reclamantului în aceste condiții. În plus, perioada de 10 ani în care foștii agenți ai KGB puteau suferi restrângerile prevăzute de alte texte legislative a fost prelungită cu încă 10 ani fără ca Parlamentul sau Guvernul să fi prezentat motive în acest sens. Prin urmare, Curtea a concluzionat că prelungirea a avut un caracter vădit arbitrar față de reclamant.

C. Organizarea alegerilor

57. Organizarea practică a alegerilor este un domeniu complex care necesită introducerea și, uneori, modificarea unor legi complicate. Când trebuie să se pronunțe asupra acestora, Curtea nu pierde din vedere această complexitate și particularitățile fiecărui stat. Așadar, rezultă de aici o largă marjă de apreciere pentru state.

58. În special, Curtea a considerat că gestionarea corespunzătoare a listelor electorale este o condiție prealabilă pentru libertatea și corectitudinea votării. Eficacitatea dreptului de a candida la alegeri este, fără îndoială, condiționată de exercitarea echitabilă a dreptului de vot. O listă electorală gestionată defectuos ar aduce atingere dreptului candidaților de a candida la alegeri în deplină egalitate și echitate (*Partidul Laburist Georgian împotriva Georgiei*, pct. 82-83). Într-un caz în care normele de înscriere pe listele electorale au fost modificate în mod neașteptat cu doar o lună înainte de alegeri, Curtea a constatat că noul sistem de înscriere prezenta deficiențe, dar a acordat o mai mare importanță faptului că autoritățile au făcut toate eforturile pentru a face ca noile alegeri să fie mai echitabile. În special, autoritățile electorale au avut de remediat, într-un timp foarte scurt și într-un context politic „post-revoluționar”, dezorganizarea care caracteriza listele electorale, și ar fi fost nerezonabilă și nerealistă pretenția ca autoritățile să ajungă la soluția ideală. Alegătorilor le rămânea să își verifice înscrierea, lor revenindu-le sarcina de a solicita rectificarea dacă era necesar. Curtea a concluzionat că acest lucru se încadra în marja de apreciere a statului (*ibidem*).

1. Garantarea seriozității candidaturilor: cerința garanției financiare

59. Legile electorale ale unor state prevăd depunerea unei garanții financiare de către viitorul candidat în scopul descurajării candidaturilor frivole. Astfel de măsuri conferă mai multă responsabilitate celor care se prezintă la alegeri și le limitează la candidați serioși, prevenind în același timp abuzul de fonduri publice. Acestea pot avea așadar scopul legitim de a garanta dreptul la o reprezentare efectivă și raționalizată (*Soukhovetski împotriva Ucrainei*, pct. 61-62).

60. Valoarea garanției trebuie să rămână totuși proporțională, astfel încât să se asigure un echilibru între, pe de o parte, descurajarea candidaturilor abuzive și, pe de altă parte, garantarea eligibilității tuturor. Curtea ia atunci în considerare valoarea sumei în discuție, prestațiile oferite de stat în contextul campaniilor electorale și celelalte cheltuieli semnificative ocazionate de organizarea alegerilor pe care garanțiile financiare plătite le pot atenua.

61. Atunci când proporționalitatea este respectată, cerința unei garanții financiare nu poate fi considerată o barieră administrativă sau financiară de netrecut pentru persoanele care doresc cu adevărat să candideze la alegeri, și cu atât mai puțin ca un obstacol în calea apariției unor mișcări politice cu suficientă reprezentativitate sau ca o atingere adusă pluralismului (*Soukhovetski împotriva Ucrainei*, pct. 72-73). Obligația de a plăti o garanție financiară electorală și dispozițiile care supun rambursarea

garanției și/sau a cheltuielilor de campanie condiției ca partidul să fi obținut un anumit procent de voturi sunt destinate să încurajeze curente de gândire suficient de reprezentative și pot fi așadar legitime și proporționale în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1, având în vedere larga marjă de apreciere recunoscută statelor contractante în materie (*Partidul Conservator Rus al Întreprinzătorilor și alții împotriva Rusiei*, pct. 94). Acest lucru este valabil chiar și atunci când garanția nu este rambursabilă (*Soukhovetski împotriva Ucrainei*).

Cu toate acestea, rambursarea sau nu a garanției electorale ar putea ridica probleme din perspectiva art. 1 din Protocolul nr. 1. În cauza *Partidul Conservator Rus al Întreprinzătorilor și alții împotriva Rusiei*, Curtea a concluzionat că procedura internă conform căreia lista completă a unui partid a fost anulată din cauza unor informații incorecte date de unii candidați din listă a încălcat principiul securității juridice. Partidul reclamant plătiase deja garanția electorală la care era obligat. Având în vedere concluzia sa în temeiul art. 3 din Protocolul nr. 1, Curtea a considerat că refuzul de a restitui suma constituia o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1.

2. Evitarea fragmentării excesive a scenei politice

62. Condițiile privind numărul de semnături necesare pentru prezentarea unei liste electorale nu constituie un obstacol pentru opinia populației privind alegerea reprezentanților săi [*Asensio Serqueda împotriva Spaniei*, decizia Comisiei; *Federación Nacionalista Canaria împotriva Spaniei* (dec.); *Brito da Silva Guerra și Sousa Magno împotriva Portugaliei* (dec.); *Mihaela Mihai Neagu împotriva României* (dec.), pct. 31].

63. Cu toate acestea, astfel de măsuri trebuie să urmărească un scop legitim – cum ar fi cel al unei selecții rezonabile din rândul candidaților pentru a asigura reprezentativitatea acestora și a exclude eventualele candidaturi abuzive – și să fie proporționale cu acesta. Astfel, un prag de 100 000 de semnături, reprezentând 0,55% din numărul total al cetățenilor înscriși pe listele electorale, a fost considerat conform cu art. 3 din Protocolul nr. 1 (*ibidem*).

64. În mod similar, cerința ca tabelele cu semnăturile susținătorilor să fie anexate la listele electorale are scopul legitim de a se asigura că semnatarii au capacitate electorală și că fiecare dintre ei susține un singur candidat. Curtea a considerat că nu este disproporționată respingerea unei candidaturi care nu îndeplinea aceste criterii de formă [*Brito da Silva Guerra și Sousa Magno împotriva Portugaliei* (dec.)].

65. Cu toate acestea, impunerea unui număr minim de semnături și verificarea acestora trebuie să respecte normele statului de drept și să protejeze integritatea alegerilor. În cauza *Tahirov împotriva Azerbaidjanului*, garanțiile oferite de comisia electorală care respinsese candidatura reclamantului nu au fost suficiente, în special în ceea ce privește metoda de numire a experților care să se pronunțe asupra valabilității semnăturilor. În plus, reclamantul nu a putut să participe la ședințele comisiei ori să își prezinte argumentele, niciunul dintre ele nefiind examinat. Prin urmare, a fost arbitrară respingerea candidaturii reclamantului pe baza pretensei nulități a semnăturilor pe care le-a furnizat. În plus, pe baza unui raport al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), Curtea a luat în considerare și caracterul sistemic al acestor nereguli și numărul de candidaturi respinse în mod arbitrar pentru lipsa de validitate a semnăturilor. Curtea a concluzionat că declarația unilaterală a Guvernului nu ar fi suficientă pentru a garanta respectarea drepturilor omului. Prin urmare, a respins-o și a continuat examinarea pe fond.

66. Astfel de criterii de prag au fost acceptate de Curte și în ceea ce privește repartizarea locurilor pe baza rezultatelor alegerilor. Orice sistem electoral urmărește să îndeplinească obiective uneori cu greu compatibile între ele: pe de o parte, cel de a reflecta destul de fidel opiniile populației, iar pe de altă parte, cel de a canaliza curentele de gândire pentru a promova formarea unei voințe politice suficient de coerente și clare. Prin urmare, art. 3 din Protocolul nr. 1 nu implică faptul că toate buletinele de vot trebuie să aibă o pondere egală în privința rezultatului, nici că orice candidat trebuie să aibă șanse egale de a câștiga și nici că un sistem poate elimina fenomenul „voturilor pierdute” [*Partija „Jaunie Demokrāti” și Partija „Mūsu Zeme” împotriva Letoniei* (dec.)].

67. Efectele unui prag electoral pot diferi de la o țară la alta, iar diferitele sisteme pot avea obiective politice divergente sau chiar contradictorii. Un sistem poate favoriza reprezentarea echitabilă a partidelor în Parlament, în timp ce altul poate căuta să evite fragmentarea reprezentării în părți mai mici, pentru a conferi majoritatea absolută deputaților din formarea formațiunea responsabilă cu formarea

guvernului. Curtea a considerat că niciunul dintre aceste scopuri nu este nerezonabil în sine. În plus, rolul jucat de praguri diferă în funcție de înălțimea lor și de sistemul de partide din fiecare țară. Un prag scăzut exclude doar formațiunile foarte mici, ceea ce face mai dificilă formarea unor majorități stabile, în timp ce în cazul unei fragmentări extinse a scenei politice, un prag înalt duce la excluderea de la reprezentare a unei părți importante a voturilor. Această multitudinea de situații arată diversitatea opțiunilor posibile în acest domeniu. În consecință, Curtea evaluează pragul în discuție ținând seama de sistemul electoral în care operează [*Yumak și Sadak împotriva Turciei* (MC), pct. 131-132].

68. În ceea ce privește, de exemplu, cerința a două condiții alternative – obținerea a cel puțin 30% din voturile valabil exprimate într-o circumscripție insulară individuală sau a cel puțin 6% din voturile valabil exprimate în întreaga comunitate autonomă – Curtea a considerat că un astfel de sistem, departe de a constitui un obstacol în calea candidaturilor electorale, oferă o anumită protecție micilor formațiuni politice [*Federación Nacionalista Canaria împotriva Spaniei* (dec.)]. În mod similar, Curtea a concluzionat că pragul de 5% din voturi pe care o listă de candidați trebuie să îl treacă la nivel național pentru a fi considerată aleasă și pentru a participa la repartizarea locurilor este în conformitate cu art. 3 din Protocolul nr. 1 în măsura în care aceasta promovează curente de gândire suficient de reprezentative și evită fragmentarea excesivă a Parlamentului [*Partija „Jaunie Demokrāti” și Partija „Mūsu Zeme” împotriva Letoniei* (dec.)].

69. În decizia *Strack și Richter împotriva Germaniei*, Curtea a reamintit jurisprudența sa privind pragurile electorale în raport cu Convenția (pct. 33). În plus, pentru prima dată, s-a pronunțat asupra problemei pragurilor electorale sub aspectul activ al art. 3 din Protocolul nr. 1, deoarece a fost sesizată în acest caz de către alegători. Astfel, reclamantii s-au plâns de pragul impus de 5% din voturile exprimate la nivel național pentru ca un partid politic să fie eligibil pentru unul dintre locurile atribuite Germaniei în Parlamentul European. În 2011, Curtea Constituțională a Germaniei a declarat această dispoziție legislativă contrară Legii fundamentale, fără a invalida rezultatele alegerilor din 2009. Curtea de la Strasbourg a respins cererea, considerând că ingerința a fost proporțională cu scopul legitim urmărit (de menținere a stabilității parlamentare) în raport cu marja largă de apreciere acordată statelor în această privință. Aceasta a menționat că Uniunea Europeană a permis în mod explicit statelor membre să stabilească praguri electorale de până la 5% din voturile exprimate și că un număr considerabil de state membre au recurs la această opțiune.

70. Cauza *Partei Die Friesen împotriva Germaniei* a avut ca obiect pragul de 5% din voturile exprimate impus de landul Saxonia Inferioară pentru a obține locuri în Parlament. Reclamantul, un partid politic care reprezenta interesele unui grup minoritar din landul respectiv, a susținut că aplicarea acestui prag i-a încălcat dreptul de a participa la alegeri fără discriminare și a solicitat scutirea sa de la aplicarea pragului. Chestiunea în discuție o constituia întinderea obligațiilor statelor membre cu privire la protecția minorităților în contextul electoral. Curtea a considerat că, chiar și interpretat în lumina Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale din 1998 – care a subliniat importanța participării minorităților naționale în afacerile publice –, Convenția nu impunea acordarea unui tratament mai favorabil partidelor care reprezentau o minoritate. Curtea a concluzionat că nu a fost încălcat art. 14 din Convenție combinat cu art. 3 din Protocolul nr. 1.

71. În schimb, în cauza *Yumak și Sadak împotriva Turciei* (MC), Curtea a considerat că, în general, un prag electoral de 10% pare excesiv și a susținut considerațiile organelor Consiliului Europei care vizau scăderea acestuia. Acest prag a forțat partidele politice să recurgă la stratageme care nu au contribuit la transparența procesului electoral. Cu toate acestea, având în vedere contextul politic specific alegerilor în discuție și combinat cu măsuri corective și garanții de altă natură – cum ar fi posibilitatea formării unei coaliții electorale cu alte partide politice sau rolul Curții Constituționale – care le-au limitat efectele în practică, Curtea nu a ajuns la convingerea că pragul de 10% contestat a avut ca efect împiedicarea în fond a drepturilor garantate de art. 3 din Protocolul nr. 1.

72. Cauza *Cernea c. Roumanie** a avut ca obiect interdicția de a candida la alegerile parțiale impusă membrilor partidelor care nu erau deja reprezentate în Parlament. Reclamantul a susținut că exista o discriminare în această privință față de candidații partidelor deja reprezentate. Curtea a considerat că scopul urmărit, de a păstra structura Parlamentului și de a evita o fragmentare a tendințelor politice din structura acestuia, ar putea justifica limitarea contestată (pct. 49). Aceasta a concluzionat că limitarea dreptului reclamantului de a candida la alegerile parțiale a rămas între proporții rezonabile, în special din cauza faptului că alegerile parțiale respective au fost organizate pentru un singur loc de deputat și

din cauza faptului că reclamantul a putut să candideze la alegerile generale anterioare (pct. 50-51).

73. În ultimul rând, o modificare subită și imprevizibilă a regulilor de calculare a voturilor ar risca să încalce art. 3 din Protocolul nr. 1. Referitor la deputații aleși privați de locurile lor în urma unui revirement imprevizibil al jurisprudenței constante a Curții Supreme cu privire la calcularea coeficientului electoral, Curtea a constatat încălcarea acestei dispoziții. În special, a ținut cont de faptul că acest revirement al jurisprudenței, ulterior alegerilor, a schimbat semnificația și ponderea voturilor nule și, prin urmare, a fost de natură să modifice voința exprimată de alegători. Acesta a creat totodată o disparitate în modul de alegere a deputaților (*Paschalidis, Koutmeridis și Zaharakis împotriva Greciei*).

D. Alte scopuri legitime

74. Nefiind limitată de o listă exhaustivă, ca în contextul art. 8-11 din Convenție, alte câteva scopuri legitime pot fi admise de Curte pentru a justifica o restrângere a dreptului de a candida la alegeri.

75. Astfel, Curtea a făcut o deosebire între loialitatea față de stat și loialitatea față de guvern. Deși necesitatea de a asigura loialitatea față de stat poate fi un scop legitim care să justifice restrângerea drepturilor electorale, aceasta nu este valabilă pentru loialitatea față de guvern [*Tănase împotriva Moldovei* (MC), pct. 166]. În mod similar, obligația de a cunoaște suficient de bine limba oficială poate urmări un scop legitim (*Podkolzina împotriva Letoniei*). Curtea a concluzionat, de asemenea, că obligarea candidaților pentru alegeri parlamentare la prezentarea de informații exacte despre locul lor de muncă sau apartenența la un partid politic permite alegătorilor să facă o alegere informată în funcție de situația profesională și politică a candidatului și constituie așadar un scop legitim (*Krasnov și Skouratov împotriva Rusiei*). Pe de altă parte, o neeligibilitate declarată din cauza unui viciu de formă care afectează un document prezentat de un candidat nu este proporțională cu scopul legitim urmărit (*ibidem*, pct. 65-66).

76. De asemenea, Curtea a decis că este inadmisibilă o cerere în care un partid politic protestant foarte tradițional se plângea de obligarea sa la includerea femeilor pe listele de candidați la alegeri. Aceasta a amintit că progresul spre egalitatea de gen în statele membre împiedica statul să susțină ideea că în societate bărbatul joacă un rol principal, iar femeia un rol secundar [*Staatkundig Gereformeerde Partij împotriva Țărilor de Jos* (dec.)].

77. În plus, în cauza *Melnitchenko împotriva Ucrainei*, reclamantului, cetățean ucrainean refugiat în Statele Unite, i-a fost respinsă înregistrarea candidaturii la alegerile pentru Parlamentul Ucrainei pe motiv că a dat informații false despre reședința sa. Într-adevăr, în conformitate cu legislația în vigoare, acesta a dat informațiile din pașaportul său intern pe care îl deținea încă, din care reieșea că avea reședința în Ucraina. Curtea a acceptat faptul că o cerință privind reședința pentru înregistrarea candidaturilor poate fi acceptabilă. Cu toate acestea, a remarcat că reclamantul respectase legislația internă, care nu impunea reședința continuă în teritoriu. Mai mult decât atât, reclamantul se afla într-o situație în care putea fie să rămână în Ucraina riscându-și integritatea fizică, ceea ce ar fi făcut imposibilă exercitarea drepturilor sale politice, fie de a părăsi țara și a nu mai putea candida la alegeri. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1.

78. În fine, în decizia *Antonenko împotriva Rusiei*, o instanță i-a interzis reclamantului să candideze la alegerile parlamentare cu o zi înainte de alegeri din cauza unor nereguli financiare și a unei campanii electorale inechitabile. Reclamantul nu s-a plâns de anularea candidaturii sale, ci de faptul că aceasta survenise cu foarte scurt timp înainte de deschiderea secțiilor de votare. Curtea a considerat că această perioadă era în conformitate cu legislația națională și nu avea niciun efect asupra unui eventual apel, nefiind posibilă nicio cale de atac.

79. De asemenea, Curtea a recunoscut în mod repetat că potențialii candidați pot fi descalificați din cauza funcțiilor pe care le dețin. În cauza *Gitonas și alții împotriva Greciei*, legislația a împiedicat anumite categorii de funcționari publici – inclusiv funcționarii publici salariați și personalul entităților de drept public și al întreprinderilor aflate în proprietate publică – să candideze la alegeri și să fie aleși într-o circumscripție în care își exercitaseră funcțiile pe o durată mai mare de 3 luni în cursul celor 3 ani anteriori alegerilor; în plus, această ineligibilitate nu putea fi ridicată prin demisia prealabilă a persoanei în discuție, cum se prevedea în cazul altor categorii de funcționari publici. Curtea a considerat că această măsură urmărea un dublu scop: asigurarea egalității mijloacelor de influență între candidații diferitelor tendințe politice și protejarea electoratului față de presiuni din partea deținătorilor de funcții publice. Anul următor, a reiterat faptul că restrângerile aduse participării înalților funcționari din administrația

locală la anumite forme de activitate urmăreau scopul legitim de a proteja drepturile celorlalți – ale membrilor adunărilor locale și ale alegătorilor – la un sistem politic cu adevărat democratic la nivel local. Faptul că aceste măsuri erau aplicabile numai atâta timp cât persoanele în discuție ocupau funcții supuse restrângerilor din punct de vedere politic făceau posibilă asigurarea proporționalității acestora (*Ahmed și alții împotriva Regatului Unit*). În cauza *Briķe împotriva Letoniei*, Curtea a adăugat că, întrucât ineligibilitatea anumitor funcționari constituie un răspuns proporțional cu cerința de independență a funcției publice, acest lucru era *a fortiori* aplicabil și în cazul ineligibilității judecătorilor, scopul fiind de a garanta justițiabililor drepturile protejate de art. 6 din Convenție. Prin urmare, a ajuns la concluzia că nu a fost încălcat însuși fondul drepturilor garantate, deoarece judecătoria a avut posibilitatea să demisioneze din funcție pentru a candida la alegeri.

80. Decizia *Dupré împotriva Franței* a avut ca obiect alegerea a doi reprezentanți francezi suplimentari în Parlamentul European în 2011, adică la mijlocul mandatului, în urma intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona. Dintre cele trei posibilități existente, guvernul francez a optat pentru desemnarea noilor deputați de către Adunarea Națională, dintre membrii acesteia, ceea ce l-a împiedicat pe reclamant să candideze. Curtea a acceptat că metoda de numire astfel aleasă corespundea unui scop legitim, având în vedere riscul participării scăzute, al costului ridicat pentru numai două locuri și complexitatea organizațională (pct. 25). Din cauza impactului său limitat, Curtea a considerat că măsura nu era disproporțională față de scopul legitim urmărit.

81. Cu toate acestea, restrângerea dreptului de a candida la alegeri, chiar dacă urmărește un scop legitim, nu trebuie să aibă ca efect înlăturarea caracterului efectiv al acestui drept deoarece fie condițiile sunt introduse prea târziu ori prea brusc, fie nu sunt suficient de clare. În cauza *Lykourazos împotriva Greciei*, un text de lege care introducea incompatibilitatea mandatului de deputat cu orice alte activități profesionale le-a fost aplicată imediat deputaților în cursul actualului mandat, iar deputații au fost privați de mandatele lor, deși noua condiție nu existase în momentul alegerilor. Dar nu exista niciun motiv imperios pentru a justifica aplicarea acestei incompatibilități absolute. Pentru prima dată, Curtea a apelat la principiul încrederii legitime și, prin urmare, a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1. Curtea a aplicat din nou acest principiu în cauza *Ekoglasnost împotriva Bulgariei*. Deși niciuna dintre cele trei condiții noi introduse în legislația electorală nu ridică o problemă în sine, din cauza introducerii lor cu întârziere, partidul reclamant avea doar o lună să le îndeplinească. Curtea a considerat că respectivele condiții de participare la alegeri impuse formațiunilor politice fac parte din normele electorale fundamentale. Prin urmare, acestea ar fi trebuit să beneficieze de aceeași stabilitate temporală ca și celelalte elemente de bază ale sistemului electoral. De asemenea, Curtea a hotărât că dispozițiile în temeiul cărora i-a fost respinsă candidatura unui fost membru al clerului erau prea imprecise și, prin urmare, imprevizibile. În consecință, au acordat instanțelor electorale o marjă de apreciere excesivă și au lăsat prea mult loc pentru arbitrarul în aplicarea acestei restrângeri (*Seyidzade împotriva Azerbaidjanului*).

E. De la campania electorală...

82. Pentru ca drepturile garantate de art. 3 din Protocolul nr. 1 să fie efective, protecția acestora nu poate fi limitată la actul de candidatură propriu-zis. Prin urmare, și campania electorală intră în domeniul lui de aplicare.

83. Deja în mai multe cauze având ca obiect art. 10 din Convenție Curtea a subliniat interdependența dintre dreptul la alegeri libere și libertatea de exprimare. În aceste cauze s-a constatat că aceste drepturi, inclusiv libertatea de dezbateri politice, constituie baza oricărui regim democratic. Ambele drepturi sunt interdependente și se consolidează reciproc: de exemplu, libertatea de exprimare este una dintre „condițiile care asigură libera exprimare a opiniei poporului în alegerea corpului legislativ”. Din acest motiv este deosebit de important, în perioada preelectorală, să se permită libera circulație a opiniei și informațiilor de orice fel (*Bowman împotriva Regatului Unit*, pct. 42).

84. Ca urmare a acestei interdependențe, multe cauze având ca obiect campaniile electorale sunt examinate în raport cu art. 10 din Convenție. Curtea, de exemplu, a constatat încălcarea art. 10 pe motivul aplicării unei amenzi unui canal de televiziune pentru difuzarea unui spot publicitar al unui partid politic mic, faptă care era contrară legislației care interzicea orice publicitate politică la televiziune (*TV Vest AS & Rogaland Pensjonistparti împotriva Norvegiei*). În schimb, nu a constatat nicio problemă în raport cu art. 10 în cazul unui avertisment trimis de o comisie electorală unei politiciene pe motiv că și Curtea Europeană a Drepturilor Omului

a descris adversara ca „hoată”, în absența ei, într-o emisiune de televiziune transmisă în direct în perioada electorală (*Vitrenko și alții împotriva Ucrainei*).

85. Cu toate acestea, cauzele având ca obiect, în special, acordarea timpului de antenă în perioada electorală pot cauza dificultăți în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1. Într-o cauză având ca obiect egalitatea timpului de antenă acordat diferiților candidați, Curtea a declarat că, deși art. 3 din Protocolul nr. 1 consacră principiul egalității de tratament pentru toți cetățenii în exercitarea drepturilor lor electorale, acesta nu garantează, ca atare, niciun drept pentru un partid politic să beneficieze de timp de antenă la radio sau televiziune în perioada preelectorală. Cu toate acestea, o problemă ar putea apărea într-adevăr în circumstanțe excepționale, de exemplu dacă, în perioada alegerilor, unui partid politic i se refuză orice fel de emisiuni, deși altor partide li se acordă timp de antenă [*Partija „Jaunie Demokrāti” și Partija „Mūsu Zeme” împotriva Letoniei* (dec.)].

86. În cauza *Partidului Comunist din Rusia și alții împotriva Rusiei*, Curtea a examinat chestiunea dacă statul avea o obligație pozitivă în temeiul art. 3 din Protocolul nr. 1 pentru a se asigura că acoperirea de către mass media era obiectivă și compatibilă cu spiritul „alegerilor libere”, chiar și în absența unor probe directe de manipulare cu intenție. Aceasta a hotărât că sistemul actual de contencios electoral în speță era suficient pentru a îndeplini obligația procedurală pozitivă care îi revine statului. În ceea ce privește aspectul material al obligației și susținerea că statul ar fi trebuit să asigure neutralitatea canalelor audiovizuale, Curtea a considerat că au fost luate măsuri pentru a garanta o anumită vizibilitate partidelor și candidaților opoziției la televiziune și a asigura independența editorială și neutralitatea canalelor audiovizuale. Desigur, aceste măsuri nu au asigurat probabil egalitatea în fapte, dar Curtea nu a considerat că s-a stabilit faptul că statul nu și-a îndeplinit obligațiile pozitive în materie, în sensul încălcării art. 3 din Protocolul nr. 1.

87. În cauza *Oran împotriva Turciei*, reclamantul s-a plâns că, în calitate de candidat independent, nu a putut beneficia, spre deosebire de partidele politice, de propaganda electorală difuzată de Radioteleviziunea din Turcia, care avea acoperire pe întreg teritoriul național. Curtea a considerat că, spre deosebire de partidele politice, reclamantul, candidat independent, nu avea dreptul să se adreseze decât circumscripției electorale în care candida. În plus, nu a fost împiedicat să utilizeze toate celelalte mijloace disponibile de propagandă disponibile oricărui candidat independent la data faptelor. Prin urmare, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

88. În fine, în cauza *Uspaskich împotriva Lituaniei*, reclamantul, politician, s-a plâns că măsura arestului la domiciliu (dispusă în cadrul unei anchete penale pentru fapte de corupție politică) l-a împiedicat să participe la alegerile legislative în mod egal cu ceilalți candidați. Pentru a concluziona că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1, Curtea a reținut, în special, că acesta își putea desfășura campania electorală de acasă dacă dorea să facă acest lucru. Întrucât la vremea respectivă era o figură politică cunoscută, iar membrii partidului său au participat la întâlniri cu alegătorii în persoană, arestul la domiciliu nu a limitat dreptul reclamantului de a participa la alegeri în așa măsură încât să fie afectat rezultatul final al alegerilor. În plus, dreptul intern prevedea un sistem de examinare a plângerilor și acțiunilor individuale în chestiuni electorale, de care reclamantul a beneficiat în totalitate.

F. ... la exercitarea mandatului

89. Începând din 1984, Comisia Europeană a Drepturilor Omului a declarat că nu este suficient ca o persoană să aibă dreptul de a candida la alegeri; aceasta ar trebui să aibă și dreptul de a fi membru ca urmare a alegerii sale. Adoptarea unei opinii contrare ar fi echivalat cu lipsirea de sens a dreptului de a candida la alegeri (*M. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei). În aceeași cauză, a considerat totuși că imposibilitatea unui parlamentar ales de a ocupa funcția pe motiv că era deja membru al unui alt organ legislativ străin constituia o restrângere compatibilă cu art. 3 din Protocolul nr. 1.

90. În trei cauze îndreptate împotriva Turciei, Curtea a avut ocazia să examineze consecințele, pentru parlamentari aleși, ale dizolvării partidelor politice din care făceau parte. În cauza *Sadak și alții împotriva Turciei (nr. 2)*, un partid politic a fost dizolvat pe motivul nerespectării integrității teritoriale și a unității statului. Deputații aleși sub titulatura acestuia au fost automat privați de mandatul lor parlamentar. Curtea a considerat că ingerințele în libertatea de exprimare a unui parlamentar din opoziție necesitau un control dintre cele mai stricte. Revocarea mandatului parlamentar al reclamanților a fost automată și independentă de activitățile lor politice în nume propriu. Prin urmare, a fost o măsură de o severitate

extremă și disproporțională față de orice scop legitim invocat.

91. În cauza *Kavakçı împotriva Turciei*, s-au adus restrângeri temporare asupra drepturilor politice ale reclamantei ca urmare a dizolvării definitive a partidului în care era membră. Curtea a considerat că aceste măsuri aveau scopul de a păstra caracterul laic al regimului politic turc și că, având în vedere importanța acestui principiu pentru sistemul democratic din Turcia, măsura respectivă a urmărit scopurile legitime de apărare a ordinii și de protejare a drepturilor și libertăților celorlalți. În ceea ce privește proporționalitatea sancțiunii, pe de altă parte, dispozițiile constituționale referitoare la dizolvarea unui partid politic în vigoare la vremea respectivă aveau o întindere foarte mare. Toate faptele și afirmațiile membrilor puteau fi imputate partidului pentru a-l considera ca un centru de activități contrare Constituției și a decide dizolvarea lui. Nu s-a făcut nicio deosebire între diferitele grade de implicare ale membrilor în activitățile în litigiu. În plus, unii membri ai partidului – inclusiv președintele și vicepreședintele – aflați într-o situație comparabilă cu cea a reclamantei nu au suferit niciun fel de sancțiune. În consecință, Curtea a concluzionat că sancțiunea nu a fost proporțională și că a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

92. Într-o altă cauză având ca obiect revocarea mandatului unui deputat din același partid, Curtea a reiterat constatarea încălcării art. 3 din Protocolul nr. 1, dar a observat cu interes adoptarea unei modificări a Constituției care consolida statutul parlamentarilor și avea probabil ca efect scăderea frecvenței revocării unui mandat (*Sobaci împotriva Turciei*).

93. În cauza *Lykourazos împotriva Greciei*, Curtea a concluzionat că noua incompatibilitate profesională aplicabilă deputaților nu fusese anunțată înainte de alegeri și i-a surprins atât pe reclamant, cât și pe alegătorii săi în cursul mandatului. Aceasta a considerat că, examinând alegerea reclamantului în raport cu noul articol din Constituție, intrat în vigoare în 2003, fără a ține seama de faptul că alegerile au avut loc în aprilie 2000 în deplină legalitate, instanța internă l-a decăzut din funcțiile parlamentare și i-a privat pe alegătorii săi de candidatul pe care l-au ales în mod liber și democratic pentru a-i reprezenta timp de 4 ani, ceea ce constituie o încălcare a principiului încrederii legitime. În mod similar, în cauza *Paschalidis, Koutmeridis și Zaharakis împotriva Greciei*, Curtea a hotărât că revirimentul jurisprudențial imprevizibil ulterior alegerilor care a vizat calcularea coeficientului electoral, având ca efect pierderea mandatului de către mai mulți deputați, a constituit o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1.

94. Cauza *Paunović și Milivojević împotriva Serbiei* a fost o oportunitate pentru Curte să se pronunțe cu privire la practica partidelor politice de a folosi scrisori de demisie în alb semnate în prealabil de către membrii lor aleși în Parlament, partidele putând astfel să revoce mandatul membrilor lor în orice moment și împotriva voinței lor. În această cauză, Curtea a considerat, în primul rând, că, chiar dacă scrisoarea de demisie este prezentată de partid, Parlamentul este cel care revocă mandatul. Prin urmare, statul a fost cel care l-a privat pe deputat de mandatul său prin acceptarea demisiei. Cererea deputaților revocați era așadar admisibilă *ratione personae*. Curtea a mai constatat că practica în litigiu era contrară dreptului intern, care prevedea că demisia trebuie să fie prezentată în persoană de către deputatul respectiv. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1. Decizia *Occhetto împotriva Italiei*, pe de altă parte, avea ca obiect renunțarea voluntară la mandatul de europarlamentar. După ce a semnat un act de renunțare la un loc parlamentar, rezultatul unui acord cu cofondatorul mișcării politice în care era membru, reclamantul s-a răzgândit.

Cu toate acestea, următorul candidat de pe listă a revendicat deja mandatul în discuție. Curtea a afirmat că, în urma alegerilor, un candidat putea obține dreptul de a ocupa un loc în corpul legislativ, dar nu era obligat să facă acest lucru. Într-adevăr, orice candidat poate renunța la mandatul primit, din motive politice sau personale, iar decizia de a lua act de această renunțare nu poate fi considerată contrară principiului votului universal. Curtea a adăugat că neacceptarea retractării reclamantului a urmărit scopuri legitime precum garantarea securității juridice în cadrul procesului electoral și protejarea drepturilor altora, inclusiv cele ale candidatului următor în clasament. În plus, reclamantul și-a exprimat voința în scris și în termeni categorici, precizând de altfel că renunțarea sa era definitivă. În fine, procedura internă – în conformitate cu dreptul Uniunii Europene – i-a permis să prezinte argumentele pe care le considera utile pentru apărarea sa. Prin urmare, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1.

IV. Procesarea rezultatelor scrutinului

95. Etapele ulterioare alegerilor, care includ numărarea voturilor, precum și înregistrarea și transferul rezultatelor votării, au fost abordate în cauza *Davydov și alții împotriva Rusiei*. Aceasta a avut ca obiect presupuse nereguli în cadrul alegerilor legislative federale și locale. Reclamantii participaseră la alegerile respective în diferite calități: toți erau înscrși pe listele electorale, unii erau totodată candidați la alegerile pentru adunarea legislativă (astfel, cauza implica atât aspectul activ, cât și cel pasiv al dreptului la alegeri libere), iar alții erau membri ai comisiilor electorale sau observatori.

96. Referindu-se la recomandările Comisiei de la Veneția, Curtea a declarat că aceste etape ulterioare votării trebuiau să fie încadrate de garanții procedurale specifice, să fie deschise și transparente, și să permită prezența observatorilor din rândul tuturor formațiunilor politice, inclusiv din opoziție. Curtea a reiterat totuși că art. 3 din Protocolul nr. 1 nu constituie un cod electoral menit să reglementeze toate aspectele procesului electoral. În consecință, nivelul controlului exercitat de Curte într-o astfel de cauză depinde de aspectul dreptului la alegeri libere care face obiectul litigiului. Orice derogare de la principiul votului universal trebuie să fie supusă unui control strict, dar statelor li se poate acorda o marjă de apreciere mai largă în ceea ce privește măsurile pentru împiedicarea candidaților să se prezinte la alegeri. Controlul Curții asupra măsurilor mai tehnice pe care le constituie numărarea voturilor și publicarea rezultatelor trebuie să fie și mai flexibil. Prin urmare, în această etapă mai tehnică a procesului electoral, o simplă eroare sau o neregulă nu denotă în sine o lipsă de echitate în alegeri dacă se respectă principiile generale ale egalității, transparenței, imparțialității și independenței administrației electorale. Noțiunea de alegeri libere nu este amenințată decât i) dacă există încălcări procedurale care denaturează exprimarea liberă a alegerii făcute de popor, de exemplu în caz de distorsionare gravă a voinței alegătorilor, și ii) dacă nu s-au examinat efectiv acuzațiile formulate în acest sens la nivel intern (prin aceasta înțelegându-se că Curtea a considerat că dreptul la o cale de atac al alegătorului ar putea face obiectul unor restrângeri rezonabile, cum ar fi stabilirea unui cvorum de alegători) (pct. 283-288).

97. În această cauză, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1 pentru motivele următoare: a considerat că reclamantii au susținut în mod justificat, atât în fața autorităților naționale, cât și în fața Curții, că prin procedura de renumărare a voturilor corectitudinea alegerilor fusese grav compromisă (pct. 310-311). O astfel de neregulă putea duce la o denaturare gravă a exprimării voinței alegătorilor în toate circumscripțiile afectate. Or, în fața autorităților naționale, reclamantii nu au fost în măsură să obțină o examinare efectivă a plângerilor lor cu privire la procedura de numărare a voturilor în fața autorităților, și anume comisiile electorale, procurorul, comisia de anchetă sau instanțele de judecată (pct. 336-337).

V. Contenciosul electoral

98. Contenciosul electoral este important. Cu toate acestea, problema nu poate fi examinată în raport cu art. 6 din Convenție, pe care Curtea l-a declarat inaplicabil. Astfel, Curtea a concluzionat că dreptul de a candida la alegeri pentru Adunarea Națională și de a-și păstra mandatul are caracter politic, nu „civil”, astfel încât litigiile privind organizarea exercitării lui nu intră în domeniul de aplicare al art. 6 § 1 (*Pierre-Bloch împotriva Franței*, pct. 50). Art. 6 sub aspect penal nu este aplicabil nici în privința sancțiunilor pentru nerespectarea normelor electorale (*ibidem*, pct. 61). În cauza *Geraguyn Khorhurd Patgamavorakan Akumb împotriva Armeniei*, ONG-ul reclamant a fost observator la alegerile legislative. În urma unui litigiu privind necomunicarea unor documente diferite de către Comisia Electorală Centrală, Curtea a considerat că rezultatul procedurii în discuție nu a fost decisiv pentru drepturile civile ale ONG-ului și că acesta nu intra așadar sub incidența art. 6 § 1 din Convenție.

99. Pe de altă parte, în mai multe rânduri, lipsa unui recurs efectiv în procesele electorale a fost examinată în raport cu art. 13 din Convenție. Curtea a precizat că, în domeniul electoral, numai căile de atac capabile să asigure buna funcționare a procesului democratic pot fi considerate efective (*Petkov și alții împotriva Bulgariei*). În cauza *Petkov și alții împotriva Bulgariei*, reclamantii au fost radiați din listele de candidați cu doar 10 zile înainte de vot, în temeiul unei legi adoptate cu mai puțin de 3 luni înainte. Deciziile de radiere au fost ulterior declarate nule, însă autoritățile electorale nu i-au reintrodus pe reclamantii pe listele de candidați, deci nu puteau să se prezinte la alegeri. Curtea a considerat că, întrucât calea de atac disponibilă în cadrul alegerilor oferea numai o reparație pecuniară, nu se putea considera că este efectivă în sensul art. 13 din Convenție. În cauza *Grosaru împotriva României*, Curtea a constatat că reclamantul, candidat neales la alegerile parlamentare, nu a putut obține exercitarea controlului judecătoresc asupra interpretării legislației electorale în litigiu și a constatat încălcarea art. 13 din Convenție combinat cu art. 3 din Protocolul nr. 1. De asemenea, Curtea a constatat o astfel de încălcare în cauza *Paunović și Milivojević împotriva Serbiei* privind lipsa posibilității de a contesta efectiv încetarea ilegală a mandatului unui parlamentar (pct. 68-72).

100. Existența unui sistem intern de examinare efectivă a plângerilor și acțiunilor individuale cu privire la drepturile electorale constituie una dintre condițiile esențiale pentru garantarea unor alegeri libere și corecte. Un astfel de sistem permite exercitarea efectivă a dreptului individual de vot și a dreptului de a candida la alegeri. Acesta menține încrederea generală a populației în modul în care autoritățile naționale organizează alegerile. Constituie, de asemenea, un instrument important la dispoziția statului pentru ca acesta să își poată îndeplini obligația pozitivă, impusă de art. 3 din Protocolul nr. 1, de a organiza alegeri democratice (*Uspaskich împotriva Lituaniei*, pct. 93).

101. În cazul depunerii unei contestații, eventualele sale nereguli pot fi sesizate Curții în raport cu art. 3 din Protocolul nr. 1. Într-adevăr, astfel de nereguli ar putea constitui o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 1 în cazul în care pun sub semnul întrebării integritatea procesului electoral. Procesul de luare a deciziilor privind neeligibilitatea sau contestarea rezultatelor alegerilor trebuie să fie înconjurat de un minimum de garanții împotriva arbitrariului (*Davydov și alții împotriva Rusiei*, pct. 288). În special, deciziile în discuție trebuie să fie luate de un organ având minimumul de garanții de imparțialitate. De asemenea, puterea autonomă de apreciere a acestui organ nu trebuie să fie excesivă; trebuie să fie, cu un nivel suficient de precizie, circumscrisă de dispozițiile dreptului intern. În cele din urmă, procedura trebuie să fie de așa natură încât să garanteze o decizie echitabilă, obiectivă și motivată suficient, dar și să evite orice abuz de putere din partea autorității competente (*Podkolzina împotriva Letoniei*, pct. 35; *Kovach împotriva Ucrainei*, pct. 54-55; *Kerimova împotriva Azerbaidjanului*, pct. 44-45; *Riza și alții împotriva Bulgariei*, pct. 144). Când face o astfel de examinare, Curtea se limitează totuși la a stabili dacă decizia adoptată de organul intern a fost arbitrară sau vădit nerezonabilă (*ibidem*, pct. 144; *Kerimli și Alibeyli împotriva Azerbaidjanului*, pct. 38-42; *Davydov și alții împotriva Rusiei*, pct. 288).

102. Deciziile de invalidare a alegerilor trebuie să reflecte o reală imposibilitate de a stabili dorințele alegătorilor (*Kovach împotriva Ucrainei*). În cauza *Kerimova împotriva Azerbaidjanului*, Curtea a considerat că falsificările comise de doi agenți electorali nu au reușit să afecteze rezultatul final al alegerilor, câștigate de reclamantă. Cu toate acestea, autoritățile naționale au invalidat rezultatele încălcând dreptul electoral intern și neținând seama de impactul limitat al efectelor falsificărilor

respective. Procedând astfel, autoritățile naționale au ajutat de fapt la obstrucționarea procesului electoral. Acestea au adus atingere în mod arbitrar drepturilor electorale ale reclamantei împiedicându-i accesul la funcția parlamentară. Curtea a concluzionat astfel că invalidarea indica o lipsă de considerație față de integritatea procesului electoral care nu poate fi în concordanță cu spiritul dreptului la alegeri libere. Într-adevăr, rolul instanțelor nu este în niciun caz acela de a modifica exprimarea poporului. Astfel, în două cauze [*I.Z. împotriva Greciei*, decizia Comisiei, și *Babenko împotriva Ucrainei* (dec.)], organele Convenției au examinat plângerile unor candidați nealeși, care s-au plâns de caracterul inechitabil al procedurilor electorale, dar le-au respins plângerile din cauza absenței vreunui prejudiciu real cu privire la rezultatul alegerilor. În cauza *Riza și alții împotriva Bulgariei*, rezultatele a 23 de secții de votare din străinătate au fost invalidate din cauza presupuselor nereguli, ceea ce a avut drept consecință, în special, revocarea mandatului unui parlamentar. Curtea a examinat atât ingerința în dreptul de vot a 101 alegători, cât și dreptul de a candida al parlamentarului revocat și al partidului pe care l-a reprezentat. Aceasta a precizat că au fost invocate numai motive pur formale pentru anularea alegerilor în mai multe secții de votare. Mai mult, circumstanțele reținute de instanță în motivarea deciziei sale nu erau prevăzute, într-un mod suficient de clar și previzibil, în dreptul intern și nu s-a dovedit că acestea ar fi afectat voturile alegătorilor și că ar fi denaturat rezultatul electoral. În plus, legea electorală nu prevedea posibilitatea organizării de noi alegeri în secțiile de votare în care alegerile au fost anulate – contrar recomandărilor din Codul de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția – care ar fi conciliat scopul legitim al anularii rezultatelor electorale, și anume menținerea legalității procesului electoral, cu drepturile subiective ale alegătorilor și candidaților la alegerile parlamentare. În consecință, Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1. Deciziile de invalidare a alegerilor trebuie așadar să reflecte o reală imposibilitate de a stabili dorințele alegătorilor.

103. Cu toate acestea, statele trebuie să se asigure că plângerile întemeiate ale persoanelor fizice cu privire la neregulile electorale sunt într-adevăr examinate și că deciziile sunt motivate suficient.

104. Luând act de existența unor plângeri întemeiate privind nereguli electorale grave în numărarea voturilor, Curtea a declarat că actualele căi de atac pentru a face plângere în acest sens trebuie să ofere garanții suficiente împotriva arbitrariului. Astfel, lipsa unei examinări corespunzătoare și suficiente a plângerilor întemeiate de acest tip încalcă art. 3 din Protocolul nr. 1 (*Davydov și alții împotriva Rusiei*, pct. 288 și 335). În această cauză, niciunul dintre organele în discuție – comisia electorală, parchetul, instanțele – nu a făcut o examinare efectivă a motivelor aflate la baza contestațiilor făcute de reclamanți.

105. Pe baza Codului de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția, Curtea a avut ocazia să decidă că autoritățile naționale au dat dovadă de un formalism excesiv care a avut ca efect respingerea unei căi de atac în materie electorală. Faptul că există o mare diferență de voturi între candidați este prea puțin importantă atunci când este necesară evaluarea separată a gravității și amplitudinii neregulilor înainte de a stabili impactul lor asupra rezultatului general al alegerilor (*Namat Aliyev împotriva Azerbaidjanului*).

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri și decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii și rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțate de o Cameră a Curții. Mențiunea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile Camerei care nu sunt „definitive” în sensul art. 44 din Convenție, la data acestei actualizări, sunt marcate în lista de mai jos cu un asterisc (*). Art. 44 pct. 2 § Convenție prevede următoarele: „Hotărârea unei Camere devine definitivă: a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiteră cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră formulată potrivit art. 43. ” În cazul în care Colegiul Marii Camere acceptă cererea de retrimiteră, hotărârea Camerei devine caducă, iar Marea Cameră va pronunța ulterior o hotărâre definitivă.

Hyperlink-urile către cauzele citate în versiunea electronică a ghidului fac trimitere la baza de date HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărârile și deciziile pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet; cauzele comunicate, avizele consultative și rezumatele juridice extrase din Nota informativă privind jurisprudența), precum și la cea a Comisiei (decizii și rapoarte) și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri. Unele decizii ale Comisiei nu apar în baza de date HUDOC și sunt disponibile numai în format tipărit al volumului corespunzător al Anuarului Convenției europene a drepturilor omului.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale. Baza de date HUDOC oferă, de asemenea, acces la traduceri ale unora dintre cauzele principale ale Curții în peste 30 de limbi neoficiale. În plus, include legături către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență în format electronic prezentate de terți.

—A—

Ādamsons împotriva Letoniei, nr. 3669/03, 24 iunie 2008
Ahmed și alții împotriva Regatului Unit, 2 septembrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VI
Alajos Kiss împotriva Ungariei, nr. 38832/06, 20 mai 2010
Albanese împotriva Italiei, nr. 77924/01, 23 martie 2006
Anchugov și Gladkov împotriva Rusiei, nr. 11157/04 și 15162/05, 4 iulie 2013
Antonenko împotriva Rusiei (dec.), nr. 42482/02, 23 mai 2006
Asensio Serqueda împotriva Spaniei, nr. 23151/94, decizia Comisiei din 9 mai 1994, D. R. nr. 77-A, pag. 122
Aziz împotriva Ciprului, nr. 69949/01, CEDO 2004-V

—B—

Babenko împotriva Ucrainei (dec.), nr. 43476/98, 4 mai 1999
Benkaddour împotriva Franței (dec.), nr. 51685/99, 10 noiembrie 2003
Bompard împotriva Franței (dec.), nr. 44081/02, CEDO 2006-IV
Boškoski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei (dec.), nr. 11676/04, CEDO 2004-VI
Bowman împotriva Regatului Unit, 19 februarie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-I
Brike împotriva Letoniei (dec.), nr. 47135/99, 29 iunie 2000
Brito Da Silva Guerra și Sousa Magno împotriva Portugaliei (dec.), nr. 26712/06 și 26720/06, 17 iunie 2008

—C—

Cernea împotriva României*, nr. 43609/10, 27 februarie 2018
Cumhuriyet Halk Partisi împotriva Turciei, nr. 19920/13, CEDO 2016

—D—

Davydov și alții împotriva Rusiei, nr. 75947/11, CEDO 2017
Dicle și Sadak împotriva Turciei, nr. 48621/07, 16 iunie 2015
Dimitras și alții împotriva Greciei (dec.), nr. 59573/10 și 65211/09, 4 iulie 2017
Doyle împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 30158/06, 6 februarie 2007
Dunn și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 566/10 și alte 130, 13 mai 2014
Dupré împotriva Franței (dec.), nr. 77032/12, 3 mai 2016

—E—

Ekoglasnost împotriva Bulgariei, nr. 30386/05, 6 noiembrie 2012
Etxeberria și alții împotriva Spaniei, nr. 35579/03 și alte 3, 30 iunie 2009

—F—

Federación Nacionalista Canaria împotriva Spaniei (dec.), nr. 56618/00, CEDO 2001-VI
Frodl împotriva Austriei, nr. 20201/04, 8 aprilie 2010

—G—

Geraguyn Khorhurd Patgamavorakan Akumb împotriva Armeniei (dec.), nr. 11721/04, 14 aprilie 2009
Gitonas și alții împotriva Greciei, 1 iunie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-IV
Greens și M. T. împotriva Regatului Unit, nr. 60041/08 și 60054/08, CEDO 2010
Grosaru împotriva României, nr. 78039/01, CEDO 2010

—H—

Hilbe împotriva Liechtensteinului (dec.), nr. 31981/96, CEDO 1999-VI
Hirst împotriva Regatului Unit (nr. 2) (MC), nr. 74025/01, CEDO 2005-IX

—I—

I. Z. împotriva Greciei, nr. 18997/91, decizia Comisiei din 28 februarie 1994, D. R. nr. 76-B, pag. 65

—K—

Kavakçı împotriva Turciei, nr. 71907/01, 5 aprilie 2007
Kerimli și Alibeyli împotriva Azerbaidjanului, nr. 18475/06 și 22444/06, 10 ianuarie 2012
Kerimova împotriva Azerbaidjanului, nr. 20799/06, 30 septembrie 2010
Kovatch împotriva Ucrainei, nr. 39424/02, CEDO 2008
Krasnov și Skouratov împotriva Rusiei, nr. 17864/04 și 21396/04, 19 iulie 2007

—L—

Labita împotriva Italiei (MC), nr. 26772/95, CEDO 2000-IV
Linkov împotriva Republicii Cehe, nr. 10504/03, 7 decembrie 2006
Luksch împotriva Germaniei, nr. 35385/97, decizia Comisiei din 21 mai 1997
Lykourazos împotriva Greciei, nr. 33554/03, CEDO 2006-VIII

—M—

M. împotriva Regatului Unit, nr. 10316/83, decizia Comisiei din 7 martie 1984, D. R. 37, pag. 135
Malarde împotriva Franței (dec.), nr. 46813/99, 5 septembrie 2000
Mathieu-Mohin și Clerfayt împotriva Belgiei, 2 martie 1987, seria A nr. 113
Matthews împotriva Regatului Unit (MC), nr. 24833/94, CEDO 1999-I
Melnitchenko împotriva Ucrainei, nr. 17707/02, CEDO 2004-X
Mihaela Mihai Neagu împotriva României (dec.), nr. 66345/09, 6 martie 1994
Mółka împotriva Poloniei (dec.), nr. 56550/00, CEDO 2006-IV
Moohan și Gillon împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 22962/15 și 23345/15, 13 iunie 2017

—N—

Namat Aliyev împotriva Azerbaidjanului, nr. 18705/06, 8 aprilie 2010

—O—

Occhetto împotriva Italiei (dec.), nr. 14507/07, 12 noiembrie 2013
Oran împotriva Turciei, nr. 28881/07 și 37920/07, 15 aprilie 2014

—P—

Paksas împotriva Lituaniei (MC), nr. 34932/04, CEDO 2011
Partei Die Friesen împotriva Germaniei, nr. 65480/10, 28 ianuarie 2016
Partidul Comunist din Rusia și alții împotriva Rusiei, nr. 29400/05, 19 iunie 2012
Partidul Comunist Unit din Turcia și alții împotriva Turciei, 30 ianuarie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-I
Partidul Conservator Rus al Întreprinzătorilor și alții împotriva Rusiei, nr. 55066/00 și 55638/00, 11 ianuarie 2007
Partidul Naționalist Basc – Organizația Regională Iparralde împotriva Franței, nr. 71251/01, CEDO 2007-II
Partidul Socialist și alții împotriva Turciei, 25 mai 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-III
Partidul Laburist Georgian împotriva Georgiei, nr. 9103/04, CEDO 2008
Partija „Jaunie Demokrāti” și Partija „Mūsu Zeme” împotriva Letoniei (dec.), nr. 10547/07 și 34049/07, 29 noiembrie 2007
Paschalidis, Koutmeridis și Zaharakis împotriva Greciei, nr. 27863/05 și alte 2, 10 aprilie 2008
Paunović și Milivojević împotriva Serbiei, nr. 41683/06, 24 mai 2016
Petkov și alții împotriva Bulgariei, nr. 77568/01 și alte 2, 11 iunie 2009
Pierre-Bloch împotriva Franței, nr. 24194/94, 21 octombrie 1997
Podkolzina împotriva Letoniei, nr. 46726/99, CEDO 2002-II
Polacco și Garofalo împotriva Italiei, nr. 23450/94, decizia Comisiei din 15 septembrie 1997, D. R. nr. 90-B, pag. 5
Py împotriva Franței, nr. 66289/01, CEDO 2005-I

—R—

Refah Partisi (Partidul Prosperității) și alții împotriva Turciei (MC), nr. 41340/98 și alte 3, CEDO 2003-II
Riza și alții împotriva Bulgariei, nr. 48555/10 și 48377/10, 13 octombrie 2015

—S—

Sadak și alții împotriva Turciei (nr. 2), nr. 25144/94 și alte 8, CEDO 2002-IV
Salleras Llinares împotriva Spaniei (dec.), nr. 52226/99, CEDO 2000-XI
Scoppola împotriva Italiei (nr. 3) (MC), nr. 126/05, 22 mai 2012
Sejdić și Finci împotriva Bosniei-Herțegovinei (MC), nr. 27996/06 și 34836/06, CEDO 2009
Sevinger împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 17173/07 și 17180/07, 6 septembrie 2007

Seyidzade împotriva Azerbaidjanului, nr. 37700/05, 3 decembrie 2009
Shindler împotriva Regatului Unit, nr. 19840/09, 7 mai 2013
Sitaropoulos și Giakoumopoulos împotriva Greciei (MC), nr. 42202/07, CEDO 2012
Sobaci împotriva Turciei, nr. 26733/02, 29 noiembrie 2007
Soukhovetski împotriva Ucrainei, nr. 13716/02, CEDO 2006-VI
Söyler împotriva Turciei, nr. 29411/07, 17 septembrie 2013
Staatkundig Gereformeerde Partij împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 58369/10, 10 iulie 2012
Strack și Richter împotriva Germaniei (dec.), nr. 28811/12 și 50303/12, 5 iulie 2016

—T—

Tahirov împotriva Azerbaidjanului, nr. 31953/11, 11 iunie 2015
Tănase împotriva Moldovei (MC), nr. 7/08, CEDO 2010
Timke împotriva Germaniei, nr. 27311/95, decizia Comisiei din 11 septembrie 1995, D. R. nr. 82-B, pag. 158
TV Vest AS și Rogaland Pensjonistparti împotriva Norvegiei, nr. 21132/05, CEDO 2008

—U—

Uspaskich împotriva Lituaniei, nr. 14737/08, 20 decembrie 2016

—V—

Vito Sante Santoro împotriva Italiei, nr. 36681/97, CEDO 2004-VI
Vitrenko și alții împotriva Ucrainei, nr. 23510/02, 16 decembrie 2008

—X—

X. împotriva Germaniei, nr. 2728/66, decizia Comisiei din 6 octombrie 1967, Colecție 25, pag. 38-41
X. împotriva Regatului Unit, nr. 7140/75, decizia Comisiei din 6 octombrie 1976, D. R. 7, pag. 97
X. împotriva Regatului Unit, nr. 7566/76, decizia Comisiei din 11 decembrie 1976, D. R. 9, pag. 123
X. împotriva Regatului Unit, nr. 7730/76, decizia Comisiei din 28 februarie 1979, D. R. 15, pag. 140
X. împotriva Regatului Unit, nr. 8873/80, decizia Comisiei din 13 mai 1982, D. R. 28, pag. 106
X. și alții împotriva Belgiei, nr. 6837/74, decizia Comisiei din 2 octombrie 1975, D. R. 3, pag. 135
Xuereb împotriva Maltei, nr. 52492/99, 15 iunie 2000

—Y—

Yumak și Sadak împotriva Turciei (MC), nr. 10226/03, CEDO 2008

—Z—

Ždanoka împotriva Letoniei (MC), nr. 58278/00, CEDO 2006-IV
Zorniċ împotriva Bosniei-Herțegovinei, nr. 3681/06, 15 iulie 2014